

Anne Frank Huis Jonggerenteam Toolkit

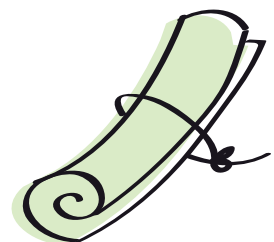
A⁺

Hoe heerlijk is het, dat niemand een minuut hoeft te wachten met te beginnen de wereld langzaam te doen veranderen! Hoe heerlijk dat ieder, klein of groot, direct zijn deel ertoe bij kan dragen om rechtvaardigheid te brengen en te geven!

Anne Frank, 26 maart 1944

'Verhaaltjes en Gebeurtenissen uit het Achterhuis'

1 Beste JIJ!	2
2 Het Anne Frank Huis Jongerenteam	3
3 Over deze Toolkit	4

4 LEER over Anne Frank, verleden en heden	5 - 28
a Anne Frank, een geschiedenis voor vandaag	5 - 6
b Waarom zou je lesgeven over Anne Frank?	7 - 8
c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?	9 - 15
d Hoe oefen je met het vertellen van het verhaal van Anne Frank?	16 - 20
e Verbinding heden & verleden	21
f Verschillende rollen en keuzes	22 - 24
g Vooroordelen en discriminatie	25 - 28

5 ONTWIKKEL je eigen project	29 - 36
a Ontwikkel je visie	29 - 32
b Kies een activiteit en definieer je doelen	33
c Vat je visie samen	34 - 35
d Ontwikkel je eigen actieplan!	36

6 PLAN je project	37 - 42
Ontwikkel je presentatietechniek	37
Ken je doelgroep	38
a De SWOT-analyse	38 - 39
b De 'Elevator Pitch'	40
c Bereid je presentatie voor	41
d Maak een draaiboek	42

7 LES over Anne Frank, heden en verleden	43 - 75
a De opbouw van je activiteit	43
b Je activiteit in de klas	44 - 75

8 GEEF FEEDBACK	76 - 79
a Evalueer je educatieve activiteit en breng verslag uit	76 - 77
b Professioneel gedrag en ethische verantwoordelijkheid	78 - 79

9 Woordenlijst	80 - 83
-----------------------	----------------

10 Colofon en Fotoverantwoording	84 - 85
---	----------------

1 Beste JIJ!

Welkom bij de Anne Frank Huis Toolkit voor jongeren.

Als je dit leest, ben je al een eind op weg in dit nieuwe avontuur.

Je hebt al een aantal trainingdagen van het Jongerenteam gevolgd en ben nu toe aan je eigen project. Een eigen activiteit organiseren en uitvoeren is best spannend. Maar ook hartstikke leuk en leerzaam! Deze toolkit helpt je erbij.

Dit is jouw kans om deel uit te maken van een internationaal netwerk van jonge mensen die geïnspireerd zijn geraakt door Anne Frank, en die daar vorm aan willen geven door educatieve activiteiten te organiseren in de strijd tegen discriminatie, racisme en antisemitisme.

Omdat we in je geloven en overtuigd zijn van jouw vermogen om de wereld beter te maken, hebben we deze toolkit samengesteld waarmee je de idealen en de boodschap van Anne Frank aan je leeftijdsgenoten kan overdragen.

Je leert hier meer over Anne Frank en haar tijd, en waarom deze geschiedenis vandaag de dag nog relevant is. JIJ! kan jouw bijdrage leveren door deze verhalen door te geven aan je leeftijdsgenoten.

Maak deel uit van dit initiatief en wees de verandering die je in de wereld wilt zien.

Niet in rijkdom of macht ligt de grootheid van de mensen, maar in karakter en goedheid. Mensen zijn mensen en iedereen heeft fouten en tekortkomingen, maar we worden allemaal geboren met een fundamentele goedheid.

Anne Frank, 26 maart 1944

'Verhaaltjes en gebeurtenissen uit het Achterhuis'

Anne Frank, mei 1942

2 Anne Frank Huis Jongerenteam

Anne Frank Youth Network is een wereldwijd netwerk van betrokken jongeren, tussen de 16 en 22 jaar oud, die geïnspireerd zijn geraakt door het dagboek van Anne Frank en haar levensverhaal, en die hun bijdrage willen leveren aan de educatieve activiteiten van de Anne Frank Stichting om zo een groter publiek te bereiken. De projecten die georganiseerd worden door de leden van het Anne Frank Youth Network gaan over de geschiedenis van Anne Frank en het belang ervan voor de jongeren van nu. Het Anne Frank Huis Jongerenteam is de Nederlandse afdeling van dit netwerk. Welkom bij de club!

Wist je dat:

- **Peer educators** educators jonge mensen zijn die lesgeven aan leeftijdsgenoten, en dat
- **33.500** peer educators uit **40** landen als gids werken bij de reizende tentoonstelling en/of AFH-workshops geven, voor
- **1.500.000** deelnemers aan de educatieve projecten die de laatste 10 jaar door de Anne Frank Stichting of haar partnerorganisaties georganiseerd zijn?

De missie van de Anne Frank Stichting

De Anne Frank Stichting is een onafhankelijke organisatie, opgericht in 1957, met als doel de plek te behouden waar Anne Frank in de Tweede Wereldoorlog ondergedoken zat en waar zij haar dagboek schreef. De Anne Frank Stichting brengt Annes verhaal wereldwijd onder de aandacht om mensen bewust te maken van de gevaren van antisemitisme, racisme en discriminatie, en van het belang van vrijheid, gelijke rechten en democratie.

3 Over deze toolkit

Deze toolkit is speciaal voor JOU gemaakt!

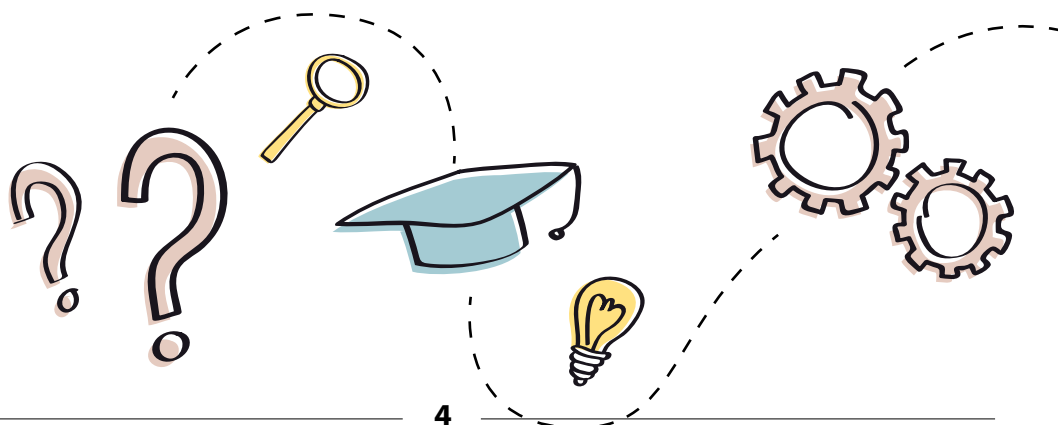
De toolkit bevat uitgebreide informatie over de geschiedenis van Anne Frank, en een aantal van de meest succesvolle educatieve activiteiten voor jouw doelgroep: jongeren van 13-18 jaar.

De inhoud is verdeeld in vijf onderdelen – LEER, ONTWIKKEL, PLAN, GEEF LES en GEEF FEEDBACK – die betrekking hebben op de verschillende fases van de ontwikkeling van je educatieve activiteit.

Deze toolkit zal je helpen bij het werken met schoolklassen en andere groepen en bij het overdragen van je kennis. Bij ieder onderdeel horen bronnen waarmee je je inzicht in specifieke onderwerpen kunt vergroten. In deze bronnen zitten de werkbladen, kaarten en voorleesverhalen die je nodig hebt.

Met de toolkit doorloop je het hele proces van idee tot uitvoering. Zie de toolkit als een stappenplan om je educatieve activiteit voor te bereiden, te organiseren en te beoordelen.

4 LEER	Leer over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde, over stereotypen, vooroordelen en discriminatie
5 ONTWIKKEL	Ontwikkel duidelijke plannen: wat ga je doen, wanneer, met wie, hoe ga je het financieren, wat zou er mis kunnen gaan
6 PLAN	Leer hoe je een bijeenkomst voorbereidt en leidt om je plannen te realiseren
7 GEEF LES	Voer je educatieve activiteit uit
8 GEEF FEEDBACK	Kijk terug op je project om te beoordelen wat werkte en wat niet, en deel dit met het netwerk van het jongerenteam

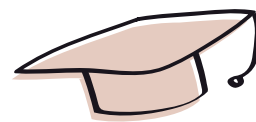

4 LEER

a Anne Frank, een geschiedenis voor vandaag

De 13-jarige Anne moet in juli 1942 samen met haar ouders en haar zus Margot onderduiken om te ontkomen aan de nazi's en hun handlangers, alleen omdat ze joods is. Ze kunnen zich meer dan twee jaar schuilhouden in het Achterhuis van het kantoor van Otto Frank. Anne schrijft daar bijna dagelijks in haar dagboek. De onderduikers worden waarschijnlijk verraden, en na hun arrestatie afgevoerd naar het doorgangskamp Westerbork en daarna gedeporteerd naar Auschwitz. Anne sterft in februari 1945 in het concentratiekamp Bergen Belsen, ongeveer twee maanden voor de bevrijding. Uit haar dagboek wordt duidelijk hoe zij omging met de voortdurende angst, met haar woede, waar zij troost vond en wat haar vreugde gaf. Haar vader Otto Frank vertelde na de oorlog dat hij verrast was door Annes diepe gedachten, zo kende hij zijn dochter helemaal niet. De omvang van de jodenvervolging is onvoorstelbaar. Bijna 6 miljoen joden zijn vermoord. Ook andere groepen, zoals Roma en Sinti, mensen met een handicap, politieke dissidenten, Jehova-getuigen en homoseksuelen, werden het slachtoffer van vervolging en vernietiging door de nazi's.

Door persoonlijke verhalen te gebruiken kan je je beter voorstellen wat dit voor individuele mensen betekend heeft. Persoonlijke verhalen, zoals dat van Anne Frank, zorgen ervoor dat jongeren zich beter kunnen inleven in het verleden.

Als je meer wilt weten over de geschiedenis, ga dan naar Bron 1!

Dit is het dagboek dat Anne voor haar dertiende verjaardag krijgt.

'Door meer te leren over het leven van Anne Frank, kunnen we haar idealen verspreiden. Pas wanneer mensen geïnteresseerd zijn in de Holocaust en hun best doen om erover te leren, zullen mensen overal ter wereld zich meer bewust worden van het thema.'

Anne Frank Huis Jongerenteam

'Het Achterhuis' verschijnt op 25 juni 1947. Ontwerper Helmut Salden maakt het omslag: een zon die verdwijnt achter duistere wolken. Het Achterhuis is inmiddels vertaald in meer dan zeventig talen.

4 LEER

a Anne Frank, een geschiedenis voor vandaag

Als je meer wilt weten over de geschiedenis, ga dan naar Bron 1!

Tijdens de jodenvervolgung zijn meer dan 1,5 miljoen joodse kinderen vermoord en Anne Frank was een van hen. Haar verhaal is heel bekend geworden door het dagboek dat zij schreef en dat haar vader (Otto Frank) na de oorlog publiceerde. Andere verhalen zijn net zo belangrijk om te vertellen als het verhaal van Anne Frank. Als ze een persoonlijke invalshoek hebben, kunnen deze verhalen even leerzaam zijn. Bovendien geven ze een andere oorlogservaring weer en mogelijk een ander perspectief.

De Werkstukwijzer Anne Frank kan je helpen om te achterhalen wat er in Nederland, wereldwijd en in het leven van Anne Frank gebeurde tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Als je meer wilt weten over de geschiedenis, klik dan hier.

Welke persoonlijke verhalen leven er nog meer? Zijn er in jouw land jonge reporters zoals Anne Frank, die schrijven of bloggen over wat er gebeurt in het land? Laat het ons weten en 'vang' hun verhalen!

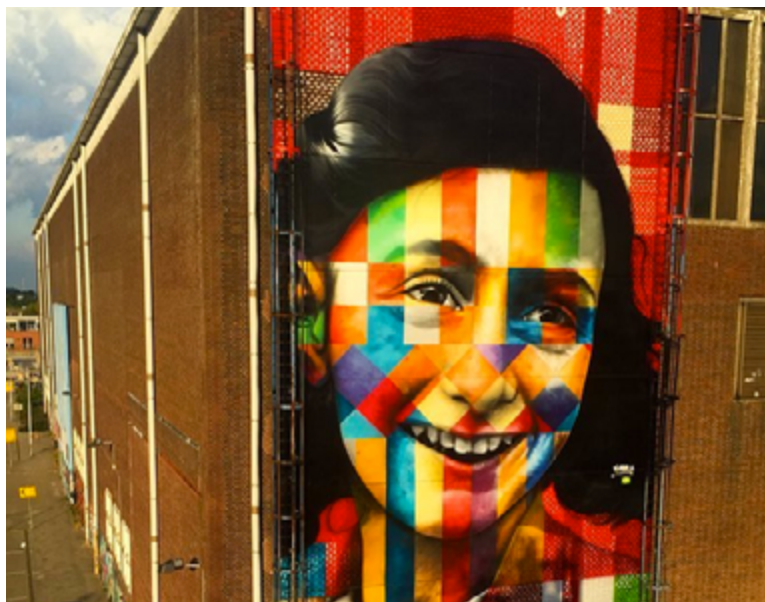
.....

.....

.....

4 LEER

b Waarom zou je lesgeven over Anne Frank?

'Het is belangrijk om Anne Franks boodschap te verspreiden en mensen te helpen die dat nodig hebben.'

Anne Frank Huis Jongerenteam

Je hebt besloten deze toolkit te gebruiken en je in te zetten voor de Anne Frank Stichting.

Tijdens dit werk krijg je waarschijnlijk de vraag WAAROM je dit doet.

WAAROM ben je geïnteresseerd in dit verhaal?

Waarom zou IK daarin geïnteresseerd moeten zijn?

JIJ kan deze vragen het best beantwoorden, omdat JIJ JOUW eigen motivatie het best kent. Vertel je eigen verhaal!

Op deze pagina helpen we je op weg met een paar antwoorden.

Door les te geven over Anne...

- 1 geef je de herinnering aan Anne Frank door aan een nieuwe generatie;
- 2 sta je stil bij de 1,5 miljoen joodse kinderen die door de nazi's zijn vermoord. Het verhaal van Anne is een van die verhalen;
- 3 leer je de jongeren meer over de historische context van de jodenvervolging en de Tweede Wereldoorlog;
- 4 kun je werken met bijzondere bronnen, zoals historische foto's, herdenkingsplaatsen en het dagboek van Anne Frank;
- 5 laat je zien waar discriminatie toe kan leiden;
- 6 bespreek je met jongeren de dilemma's en keuzes van de mensen uit die tijd, zodat zij daar zelf een mening over kunnen vormen;
- 7 introduceer je vier belangrijke rollen – slachtoffer, dader, helper en toeschouwer – die een hulpmiddel zijn om het heden en verleden te analyseren;

4 LEER

- 8 laat je jongeren zien dat de geschiedenis 'veelkleurig' is;
- 9 maak je een verbinding met het heden en bespreek je de vooroordelen en discriminatie in onze maatschappij; kun je jongeren aan het denken zetten over vragen rondom identiteit, waarden en normen, en hoe je met elkaar omgaat;
- 10 geef je een gezicht en een stem aan al die miljoenen andere verhalen over discriminatie. Annes leven laat zien dat slachtoffers van discriminatie niet verantwoordelijk zijn voor de manier waarop ze behandeld worden.

b Waarom zou je lesgeven over Anne Frank?

Wat is je persoonlijke motivatie om over Anne Frank te praten?

.....

.....

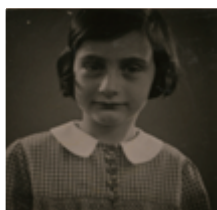
.....

.....

.....

.....

.....

Anne, 1935 - 1942

4 LEER

c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?

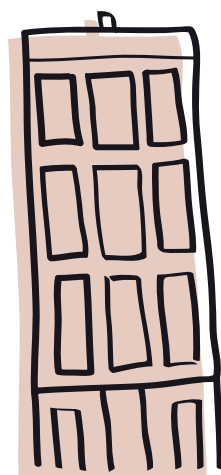
De meest gestelde vragen van jongeren zijn op verschillende manieren te beantwoorden. Als hulpmiddel zijn hier antwoordopties uitgewerkt, met een paar didactische tips. Dit overzicht kan jou helpen om goed voorbereid naar de workshop te gaan, omdat je weet welke vragen je kan verwachten. Je hoeft ze niet allemaal te oefenen, maar kies een of meerdere thema's waarvan je het antwoord zelf verrassend vindt.

1 Wie heeft Anne Frank VERRADEN?

Dit is de meest gestelde vraag van jongeren over Anne Frank, maar het antwoord is helaas niet te geven. Er waren vermoedens en in 1948 werd een eerste onderzoek ingesteld. Veertien jaar later werd nog eens geprobeerd de toedracht uit te zoeken. Beide onderzoeken leverden geen resultaat op, want de verrader werd niet gevonden. Otto Frank heeft benadrukt dat je zonder bewijs geen schuldige kunt aanwijzen. Er kunnen vrij veel mensen geweten hebben dat er op de Prinsengracht joden verborgen zaten. Leveranciers bijvoorbeeld. Want voor het dagelijks onderhoud van de onderduikers moest er veel worden ingekocht, zoals groenten, brood en vlees. Ook zullen er misschien burens zijn geweest die iets hebben vermoed. Het is moeilijk om twee jaar lang ongemerkt met acht mensen samen te leven in een huis in het centrum van Amsterdam. Van de naar schatting 28.000 joodse onderduikers in Nederland zijn er 9.000 ontdekt en gearresteerd. Vaak was daarbij verraad in het spel. Het kwam dus vaker voor.

2 Waarom is juist Anne zo BEROEMD geworden?

Anne Frank is voor veel mensen het gezicht van de Holocaust geworden, maar hoe is dat te verklaren? Zoals Anne waren er veel joodse kinderen, en meer mensen hebben tijdens de oorlog een dagboek bijgehouden. De meeste van deze dagboeken zijn niet uitgegeven, maar dat van Anne wel, omdat Otto Frank zich daarvoor heeft ingezet. Anne kon erg goed schrijven voor een jong meisje en sommige mensen noemen het dagboek echte literatuur. Normaal gesproken lees je iemands dagboek niet, want dat is privé. Maar nu gebeurt dat wel en dat maakt het bijzonder. Veel mensen herkennen iets van zichzelf in Annes dagboek. Ze blijft hoopvol en positief, ondanks de oorlog. Intussen is het dagboek in meer dan 70 talen vertaald en zijn er films en toneelstukken over Anne Frank gemaakt. Die hebben ook bijgedragen aan haar bekendheid. Ieder jaar bezoeken meer dan 1 miljoen mensen het Anne Frank Huis. Daardoor is Anne toch wel een echte beroemdheid geworden.

4 LEER

c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?

3 Waarom heeft Anne Frank een DAGBOEK geschreven?

Anne Frank was 13 jaar toen ze een dagboek kreeg van haar vader en moeder. Ze vond het erg leuk om te schrijven en kon er haar gedachten en gevoelens in kwijt. Het dagboek nam ze ook mee naar het Achterhuis. Het kwam er goed van pas, want ze moest vaak stil zijn – en schrijven maakt geen geluid. Ze miste haar echte vriendinnen heel erg. Haar dagboek gaf ze daarom de naam 'Kitty' en ze deed net alsof het haar beste vriendin was, zó belangrijk was het dagboek voor haar geworden.

4 Hoe is Anne Frank in het ACHTERHUIS terechtgekomen?

In Nederland begonnen de nazi's in 1942 met de deportatie van joden. Otto en Edith Frank gingen daarom in het geheim aan de slag om een schuilplaats in te richten in het Achterhuis van het kantoorpand van Otto. Ze woonden toen nog aan het Merwedeplein in Amsterdam. Toen Margot een oproep kreeg voor een Duits werkkamp, zijn ze meteen ondergedoken. Naast de familie Frank zaten er nog vier andere joden in het Achterhuis: Hermann en Auguste van Pels met hun zoon Peter, en Fritz Pfeffer. Vier kantoormedewerkers van Otto's bedrijf hielpen de onderduikers.

Tip: Anne Frank heeft op 8 en 9 juli 1942 in haar dagboek beschreven wat er gebeurde nadat haar zus de oproep kreeg. Lees deze passage en andere belangrijke citaten voor tijdens de lessen over Anne Frank.

5 Waarom werden de joden naar CONCENTRATIEKAMPEN gebracht?

Om deze vraag te beantwoorden kun je wat meer vertellen over het racisme van de nazi's. Leg uit dat Hitler en de nazi's geloofden dat mensen in te delen zijn in rassen. Ze geloofden ook dat er een strijd gaande was tussen de rassen. Volgens de nazi's waren de joden een gevaarlijk, zwak en minderwaardig ras en een bedreiging voor het Duitse volk. In Duitsland was alleen plaats voor 'echte' Duitsers (ariërs). Mede door dit waanidee begonnen de nazi's met de systematische discriminatie van joden. Stap voor stap zijn de maatregelen verergerd, tot de uiteindelijke bouw van speciale vernietigingskampen om joden te vermoorden.

4 LEER

c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?

Tip: Om het gesprek te verbreden kun je vragen of jongeren denken dat Hitler hulp heeft gehad van andere mensen bij het uitvoeren van zijn plannen. Vertel dat er veel mensen waren die hem steunden en meewerkten, ook in landen die bezet waren door de nazi's, zoals Nederland.

6 Hoe is Anne Frank OVERLEDEN?

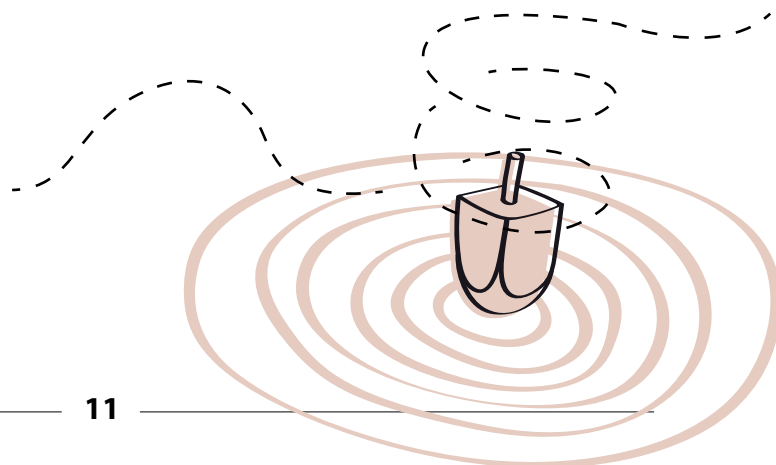
Na de arrestatie werd Anne Frank met de andere onderduikers naar het doorgangskamp Westerbork in Drenthe gebracht. Van daaruit is ze naar het vernietigingskamp Auschwitz in het bezette Polen gedeporteerd en uiteindelijk naar het concentratiekamp Bergen-Belsen in Duitsland. Daar overleed ze in februari 1945 aan vlektyfus, een heel besmettelijke ziekte. Ze was toen 15 jaar.

Tip: Wij adviseren om bij de uitleg rekening te houden met de jonge leeftijd van de doelgroep. Gebruik daarom geen gruwelijke foto's of films.

7 HITLER was zelf toch ook joods?

De historicus Ian Kershaw heeft twee dikke boeken (bij elkaar ongeveer 2.000 bladzijden) geschreven over het leven van Adolf Hitler en hij heeft deze vraag uitgebreid onderzocht. Hij heeft geen enkel bewijs gevonden voor het idee dat Hitler zelf joods was. Deze mythe over Hitler doet ook op internet de ronde, maar de bronnen zijn niet betrouwbaar.

Tip: Betrouwbare informatie over Adolf Hitler in jongerentaal is te vinden op www.annefrankguide.net. Veel mensen zijn gefascineerd door Hitler en willen meer over hem weten. Bespreek dit ook met de groep, door te vragen waarom Hitler mensen zo fascineert.

4 LEER

c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?

8 Waarom HAATTE Hitler de joden?

Een belangrijk begrip om hier te bespreken is 'zondebok'. De joden werden verantwoordelijk gehouden voor grote gebeurtenissen, bijvoorbeeld dat Duitsland de Eerste Wereldoorlog had verloren of in een economische crisis was geraakt, terwijl ze daar geen schuld aan hadden. Maar door de joden hiervan wel de schuld te geven, creëerde Hitler een vijandbeeld. Volgens de nazi's konden de problemen opgelost worden door de joden uit de samenleving te verbannen. Met deze politieke boodschap en de belofte om van Duitsland een economisch sterk land te maken, won Hitlers partij de verkiezingen van 1932.

Hitler heeft de jodenhaat niet uitgevonden. Hij gebruikte antisemitische ideeën die al lang bestonden. Hij groeide op in Wenen, waar de burgemeester zeer antisemitisch was en waar jodenhaat gangbaar was. Hitler en de nazi's geloofden ook dat mensen in te delen zijn in rassen en dat er een strijd gaande was tussen de rassen. Volgens de nazi's waren de joden een zwak, gevaarlijk en minderwaardig ras. In Duitsland was alleen plaats voor 'rasechte' Duitsers (ariërs). Het denken in rassen is gevaarlijk. Er is maar één ras: het menselijk ras.

Tip: Er is redelijk veel kennis nodig om deze vraag te beantwoorden. Bedenk met de groep een definitie voor de begrippen zondebok, racisme en antisemitisme en schrijf die op het bord. Meer informatie over deze en andere begrippen is te vinden via de [annefrankguide](http://annefrankguide.net) en de [glossary](#).

annefrankguide.net

De Woordenlijst
op pagina 80-83

4 LEER

c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?

9 Waarom deden de joden hun JODENSTER niet af?

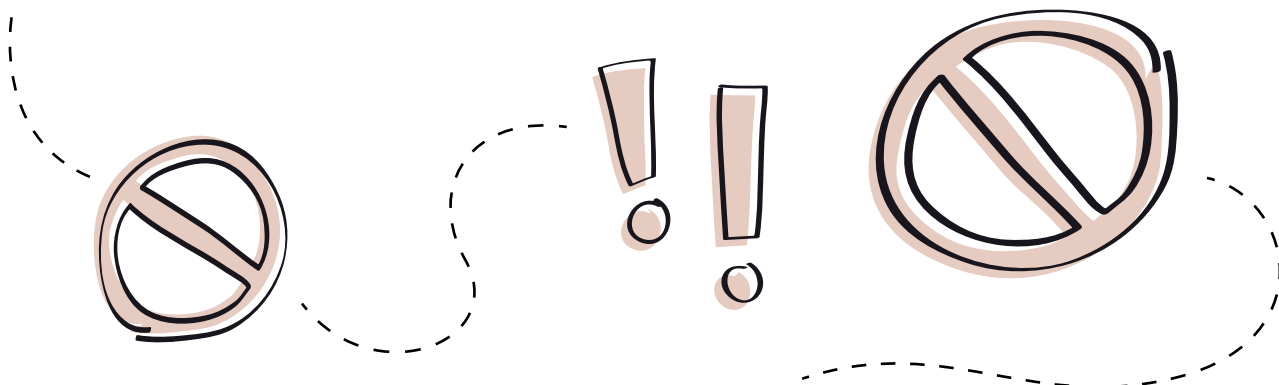
Jongeren willen dit weten, omdat het zo'n logische oplossing lijkt. Ontsnappen aan de controle van de nazi's was bijna niet mogelijk, en de wetten en regels tegen joden werden stap voor stap ingevoerd. Eerst moesten alle joden zich registreren waardoor de nazi's precies wisten wie er joods was. Het dragen van een jodenster was in Nederland vanaf mei 1942 verplicht op straffe van deportatie naar een concentratiekamp. Het was ook gemakkelijk te controleren, want joden hadden een stempel met een J in hun identiteitsbewijs. Sommige joden besloten de ster uit verzet niet te dragen, maar dit was zo gevaarlijk dat maar weinig mensen dit deden.

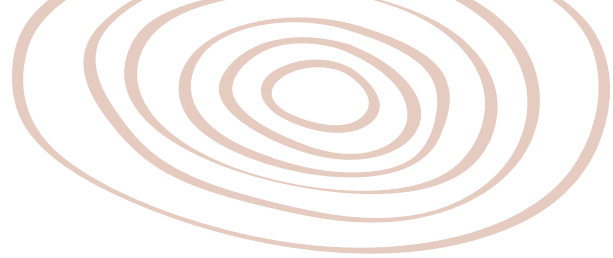
Je kunt het volgende citaat gebruiken: 'Zoals afgesproken klopte Miep op 6 juli 1942 om half acht op de deur aan het Merwedeplein om Margot op te pikken. Margot en Miep hadden de straten haast voor zichzelf. Als twee jonge vrouwen op weg naar hun werk, fietsten ze van Amsterdam Zuid naar het centrum van de stad. Margot reed vlak achter Miep, op een fiets die ze, tegen de regels van de nazi's in, had gehouden. Ze leek kalm, maar was doodsbenuwd. Ze had geen idee waar ze heen ging en zou al gearresteerd kunnen worden omdat ze op een fiets zat. Bovendien had ze haar gele ster niet op, en dat was al een ernstig misdrijf op zich.'

Anne Frank: The Biography, van Melissa Müller

10 Waarom was alles voor joden VERBODEN?

De nazi's vonden dat joden minderwaardig waren aan de zogenaamde 'echte' Duitsers. Ze maakten daarom wetten waarin de grondrechten van joden werden afgepakt. Door deze Neurenberger Rassenwetten raakten de joden steeds verder geïsoleerd. Dat was precies de bedoeling van de nazi's, want daardoor werden de joden een kwetsbare groep.

4 LEER

c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?

11 Werden er nog ANDERE GROEPEN door Hitler vermoord?

De nazi's hebben ook onder andere groepen slachtoffers gemaakt, met name onder Roma en Sinti, homoseksuelen en gehandicapten. Veruit de meeste slachtoffers van de nazi's waren joods. De nazi's geloofden dat deze groepen een bedreiging vormden voor het Duitse volk.

Je kunt dit citaat van de theoloog Martin Niemöller aanhalen:

'Toen ze de socialisten kwamen halen heb ik niets gezegd – ik was geen socialist.

Toen ze de vakbondsleden kwamen halen heb ik niets gezegd – ik was geen vakbonds lid.

Toen ze de joden kwamen halen heb ik niets gezegd – ik was geen jood.

Toen ze de katholieken kwamen halen heb ik niets gezegd – ik was geen katholiek.

Toen ze mij kwamen halen – was er was niemand meer om iets te zeggen.'
(Source USHMM)

12 Waarom HIELP niemand de joden?

Bij deze vraag is het belangrijk om te nuanceren en te verklaren. Het klopt dat er in Nederland relatief weinig mensen joden hebben geholpen. Aan het helpen van joden waren gevaren verbonden, zoals gevangenisstraf of deportatie naar een concentratiekamp. Uit angst hebben veel mensen daarom niets gedaan. Het was ook onduidelijk wat er met de joden zou gebeuren. Het bestaan van de kampen was wel bekend, maar mensen konden zich niet voorstellen welke gruwelen zich daar afspeelden. Toch zijn er ook mensen die wel geholpen hebben, zoals Miep Gies. Zij heeft later gezegd: 'Het is altijd beter iets te proberen dan helemaal niets te doen. Probeer je niets dan gaat het zeker fout.'

Betrek de groep bij het antwoord. Welke redenen hadden mensen om wel of niet te helpen? Vaak komen jongeren een heel eind. Bespreek ook de vraag waarom helpen zo belangrijk is, ook als het risico's met zich meebrengt.

4 LEER

c Wat willen jongeren weten over Anne Frank en de tijd waarin zij leefde?

Schrijf je drie favoriete uitspraken uit het dagboek van Anne Frank op en leg uit waarom juist deze uitspraken belangrijk voor je zijn.

.....

.....

.....

.....

.....

Dit is het dagboek dat Anne voor haar dertiende verjaardag kreeg.

Otto Frank was de enige onderduiker uit het Achterhuis die de oorlog overleefde. Hij overleefde de Holocaust. Hij stierf in 1980 op 91-jarige leeftijd. Als je Otto nog een vraag zou kunnen stellen, wat zou je dan vragen?

.....

.....

.....

.....

Otto Frank op 3 mei 1960 op de zolder van het Achterhuis, kort voor de opening van het museum aan de Prinsengracht 263.

4 LEER

d Hoe oefen je met het vertellen van het levensverhaal van Anne Frank? Verhalen vertellen

De geschiedenis van Anne Frank biedt veel aanknopingspunten voor een leerzaam verhaal. Je hebt het dagboek van Anne Frank gelezen, het museum bezocht, maar hoe kan je het verhaal goed overbrengen aan de groep? Hieronder vind je een aantal oefeningen om je voor te bereiden. Neem het stappenplan door en lees [bron 1](#), het voorleesverhaal. Succes!

Stap 1. Kies een onderwerp uit de volgende lijst.

1 Een verhaal over DISCRIMINATIE uit het leven van Anne Frank

Anne krijgt haar dagboek voor haar dertiende verjaardag. Het is dan al twee jaar oorlog in Nederland. Anne beschrijft hoe de anti-joodse wetten van invloed zijn op haar leven.

→ Meer informatie is te vinden in het dagboek van Anne Frank, bijvoorbeeld in de passage van zaterdag 20 juni 1942.

2 Een verhaal over DE OPROEP voor Margot, de zus van Anne Frank, en het onderduiken

Margot Frank krijgt thuis een oproep om zich te melden voor een werkkamp. Hierna duikt de familie Frank onder. Eenmaal in het Achterhuis schrijft Anne een precies verslag van deze gebeurtenis.

→ Meer informatie is te vinden in het dagboek van Anne Frank, bijvoorbeeld in de passages van 8, 9, 10 en 11 juli 1942. Kies een passage uit en baseer hier je verhaal op.

3 Een verhaal over het DAGELIJKS LEVEN in het Achterhuis en Annes belangrijkste bezigheid: schrijven

Anne deelt een kamer met Fritz Pfeffer. Ze hebben soms ruzie over het gebruik van de schrijftafel en Anne schrijft hier ook over in haar dagboek.

→ Meer informatie is te vinden in het dagboek van Anne Frank, bijvoorbeeld in de passage van 13 juli 1943.

4 LEER

d Hoe oefen je met het vertellen van het levensverhaal van Anne Frank?

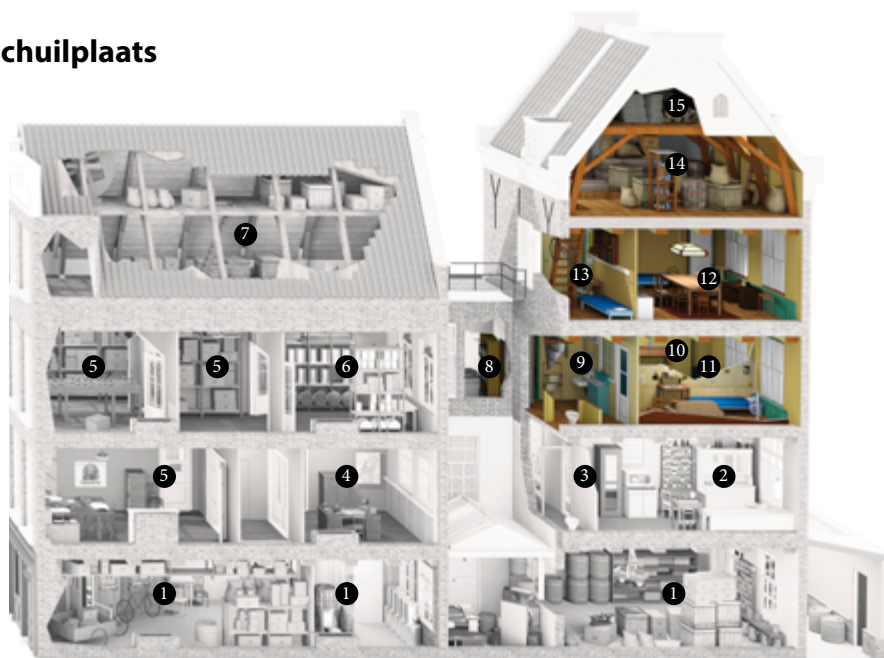
Verhalen vertellen

4 Een verhaal over de ARRESTATIE van Anne Frank

De acht onderduikers worden gearresteerd. Ze krijgen nauwelijks de kans om wat spullen te pakken. Annes dagboek blijft achter in het Achterhuis.

→ Gebruik onderstaande informatie voor je verhaal

De schuilplaats

De bedrijfsruimte

- ① Magazijn
- ② Bedrijfskeuken
- ③ Deur naar het privé-kantoor van Otto Frank
- ④ Kantoor van Victor Kugler
- ⑤ Kantoor van Johannes Kleiman, Miep Gies en Bep Voskuijl
- ⑥ Opslagruimte
- ⑦ Zolder
- ⑧ Overloop met de draaibare boekenkast die toegang gaf tot het Achterhuis

Het Achterhuis

- ⑨ Wasruimte
- ⑩ Kamer van Otto, Edith en Margot Frank
- ⑪ Kamer van Anne Frank en Fritz Pfeffer
- ⑫ Gemeenschappelijke woon-/eetkamer, 's nachts slaapkamer van Hermann en Auguste van Pels
- ⑬ Kamer van Peter van Pels
- ⑭ Zolder
- ⑮ Vliering

4 LEER

d Hoe oefen je met het vertellen van het levensverhaal van Anne Frank?

Verhalen vertellen

De arrestatie

Het is 4 augustus 1944, een warme, zonnige dag. Op het hoofdkwartier van de *Sicherheitsdienst* (SD) in Amsterdam komt 's morgens een telefonische tip binnen. De dienstdoende SS'er Karl Silberbauer krijgt de opdracht om naar de Prinsengracht 263 te gaan.

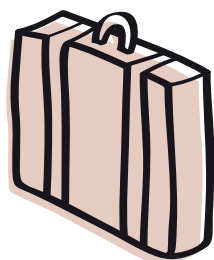
Het kantoorpersoneel is op de eerste verdieping aan het werk als opeens de deur opengaat. Miep Gies vertelt later: 'Er kwam een kleine man binnen met een revolver in de hand, op mij gericht en die zei tegen mij: "Zitten blijven en niet verroeren". Victor Kugler, die in het aangrenzende kantoor zit, hoort lawaai en gaat kijken wat er aan de hand is. Victor Kugler: 'Ik zag vier politieagenten, waarvan één in het uniform van de Gestapo.' Een van de politieagenten richt zijn pistool op hem en beveelt hem voor te gaan. Ze lopen naar de draaikast en maken die open. Met getrokken pistolen gaan de politiemannen het Achterhuis binnen.

Volledig verrast

De onderduikers zijn compleet verrast. Al meer dan twee jaar leven ze met de voortdurende angst voor ontdekking. Nu is het zover. Otto Frank vertelt na de oorlog: 'Het was ongeveer half elf. Ik was boven bij de Van Pelsen op Peters kamer en hielp hem met het schoolwerk. Plotseling kwam iemand de trap oprennen en toen ging de deur open en een man stond vlak voor ons met een pistool in zijn hand. Beneden waren ze allemaal verzameld. Mijn vrouw, de kinderen en de Van Pelsen stonden met hun handen opgeheven.' Vervolgens wordt ook Fritz Pfeffer de kamer binnengebracht.

Waardevolle spullen

De onderduikers moeten hun waardevolle spullen inleveren. Silberbauer pakt Otto's aktentas, waar Annes dagboekpapieren inzitten, en schudt hem leeg om daar die spullen in te stoppen. Annes dagboekpapieren vallen op de vloer. Otto Frank: 'Toen zei hij: "Klaarmaken. Over vijf minuten staat iedereen weer hier."' Samen met de beide mannelijke helpers, Victor Kugler en Johannes Kleiman, die ook gearresteerd zijn, worden de onderduikers met de overvalwagen afgevoerd.

4 LEER

d Hoe oefen je met het vertellen van het levensverhaal van Anne Frank?

Verhalen vertellen

Lees [Bron 1](#) (Voorleesverhaal) goed door

Lees [Bron 1](#) (Voorleesverhaal) goed door en schrijf op wat je gaat gebruiken in het verhaal.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wat hoop je te bereiken?

Wat wil je met het verhaal over Anne Frank bereiken?
Schrijf dit op.

.....

.....

Miep Gies
1909 – 2010

Jan Gies
1905 – 1993

Bep Voskuijl
1919 – 1983

Victor Kugler
1900 – 1981

Johannes Kleiman
1896 – 1959

4 LEER

d Hoe oefen je met het vertellen van het levensverhaal van Anne Frank?

Verhalen vertellen

Oefen met het voorlezen van je verhaal

Oefen het verhaal hardop en lees de tips hieronder om je voor te bereiden.

- Kies een spannende gebeurtenis uit om over te vertellen en zoek er aansprekende details bij. Het dagboek van Anne Frank is hiervoor een goede bron.
- Kies een hoofdpersoon uit. Het hoeft niet per se Anne Frank te zijn. Denk ook aan de perspectieven van haar ouders of zus, of vertel het verhaal vanuit de ogen van een van de helpers, zoals Miep Gies.
- Plaats het verhaal in de tijd en de ruimte. Wanneer en waar speelt het zich af?
- Een voorwerp of foto kan helpen om het verhaal kracht bij te zetten.
- Hoe persoonlijk wordt je verhaal? Vertel bijvoorbeeld iets over je familiegeschiedenis, over de omgeving van de school of over een ontmoeting met iemand die de oorlog heeft meegemaakt.
- - Komen er concentratiekampen voor in jouw verhaal? Jongeren willen hier vaak wel veel over horen, maar wees je bewust van wat je vertelt. Gruwelijke details zijn niet nodig en kunnen sommige jongeren onnodig shockeren.
- Hoe laat je het verhaal aflopen? Anne Frank gaat dood, terwijl jongeren behoefte hebben aan een perspectief. Vertel daarom bijvoorbeeld hoe Annes vader, Otto Frank, de oorlog heeft overleefd en het dagboek heeft laten uitgeven.

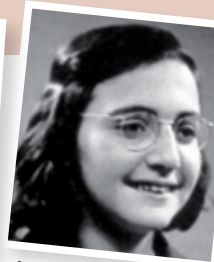
Familie Frank

Otto Frank
1889 – 1980

Edith Frank
1900 – 1945

Margot Frank
1926 – 1945

Anne Frank
1929 – 1945

Auguste van Pels
1900 – 1945

Hermann van Pels
1900 – 1945

Peter van Pels
1926 – 1945

Pfeffer

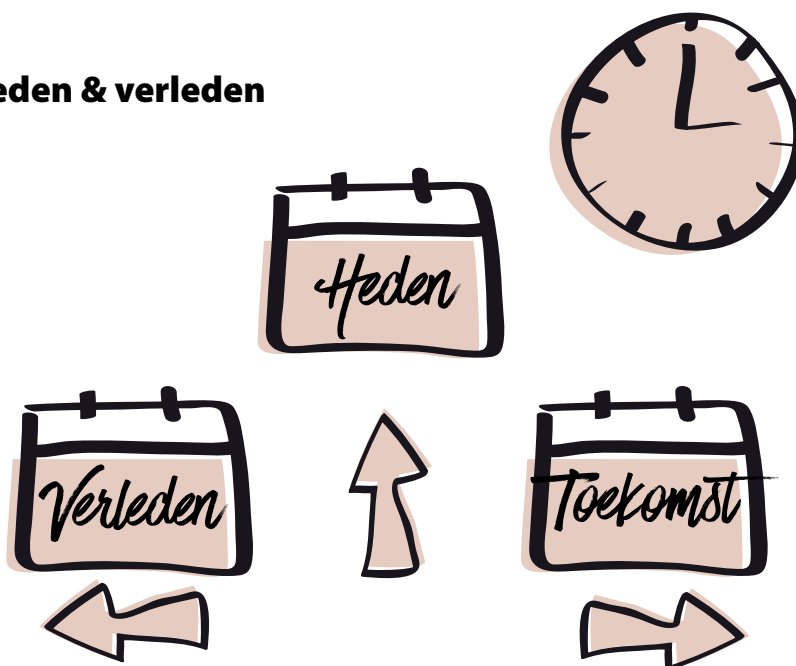

Fritz Pfeffer
1889 – 1944

Familie van Pels

4 LEER

e Verbinding heden & verleden

'Het verhaal van Anne houdt sowieso verband met onze tijd! Dat is logisch. Er wordt overal ter wereld nog steeds veel te vaak gediscrimineerd. We hadden het er vorige week nog over in een bijeenkomst. Ook in mijn land hebben we te maken met de discriminatie van joden, moslims, vluchtelingen en sommige andere groepen. Het lijkt wel alsof we niet meer weten hoe we met andere mensen moeten samenleven.'

Anne Frank Huis Jongerenteam

Ik weet wat ik wil, ik heb een doel, een mening, ik heb een geloof en een liefde. Laat me mezelf zijn, dan ben ik tevreden...

Anne Frank

Anne Frank is een van de anderhalf miljoen joodse kinderen die door de nazi's en hun handlangers vermoord zijn. Omdat ze joods was. Anne is 15 jaar oud geworden. We leven nu in een andere tijd. De verschillen met de tijd waarin Anne Frank leefde, zijn enorm. Toch worden er nog steeds mensen gediscrimineerd. Mensen sluiten elkaar uit om wie ze zijn of hoe ze eruitzien. Discriminatie komt nog steeds dagelijks voor, overal ter wereld.

Anne Franks eigen verhaal gaat over het verleden, maar het helpt ons na te denken over onze tijd. Iedereen zou dit deel van onze geschiedenis moeten kennen en zich moeten realiseren wat de uiterste consequenties zijn van de vervolging van onschuldige mensen en van discriminatie, toen en nu.

4 LEER

f Verschillende rollen en keuzes

'We moeten leren dat we de herinnering levend moeten houden, de verandering zijn die we willen zien, en geen toeschouwers moeten blijven.'

Anne Frank Huis Jongerenteam

De holocaust was er niet van de ene dag op de andere, het was een proces waarbij Joden stelselmatig tot zondebok werden gemaakt, werden buitengesloten, gestigmatiseerd en vervolgd. Gedurende het hele proces hebben mensen keuzes moeten maken: toekijken, meedoen, helpen. Hun keuzes hebben invloed gehad op het verloop van de holocaust.

De keuze van één mens kan het leven van velen beïnvloeden. Een belangrijk didactisch middel hierbij is om denkende en handelende hoofdpersonen te plaatsen tegen de politieke en maatschappelijke achtergrond van hun tijd. Deze gezichten bij de geschiedenis vergemakkelijken de herkenning en hiermee het inzicht.

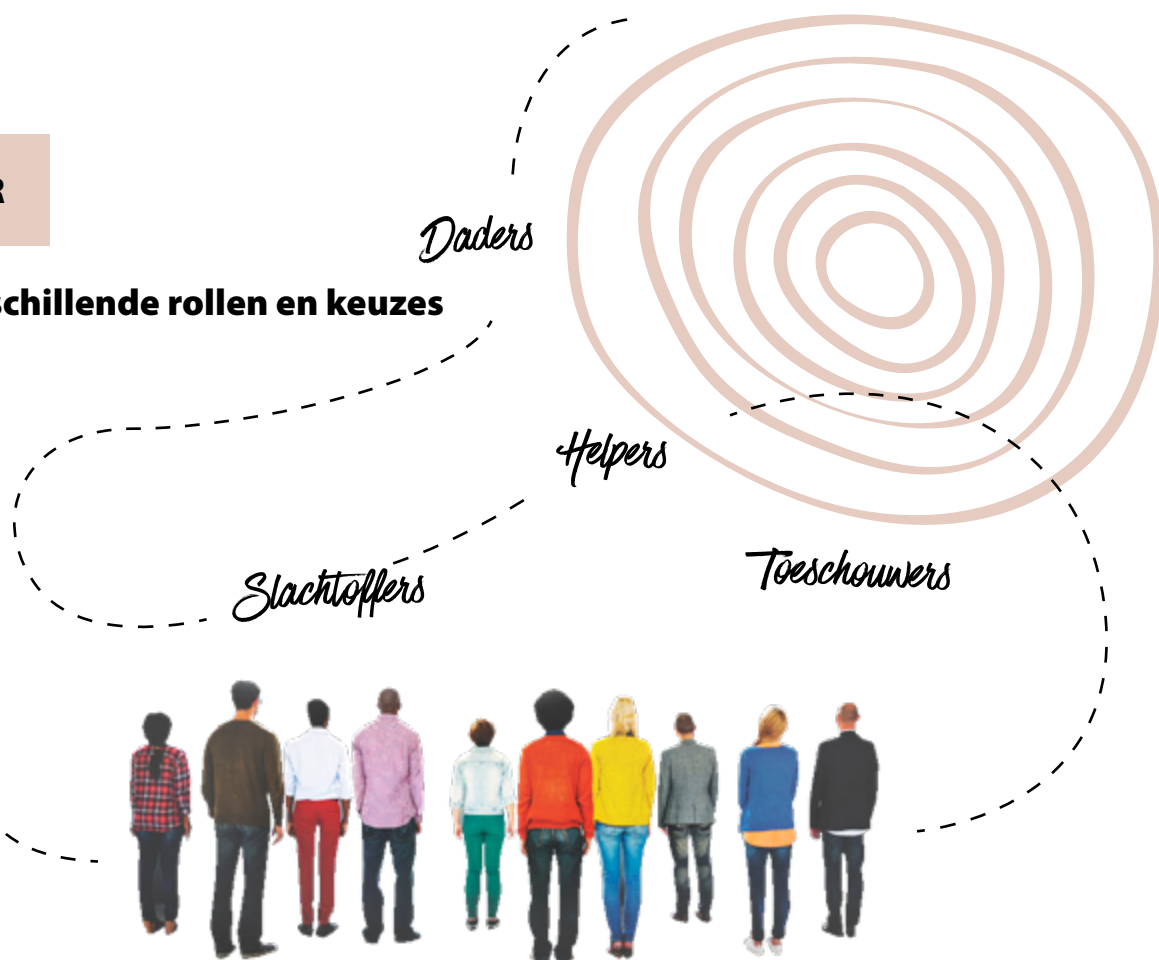
Een indeling in de vier rollen - dader, slachtoffer, toeschouwer en helper - geeft handvatten om de complexe geschiedenis beter te begrijpen. Jongeren denken vaak dat de geschiedenis van de jodenvervolgung en de Tweede Wereldoorlog te verklaren is door de wereld in te delen in goed en fout. Met 'fout' worden de daders bedoeld: de nazi's, de Duitse bezetter en de collaborateurs. 'Goed' zijn de mensen die zich verzet hebben en anderen hebben geholpen, bijvoorbeeld met onderduiken. Wat is het gevaar van het zwart - wit indelen in goed en fout? Daders worden monsters zonder enige menselijkheid, terwijl iedereen in principe in staat is om dader te zijn of te worden. Helpers worden op een voetstuk geplaatst en zijn daardoor ook niet meer menselijk meer, maar worden heiligen.

De meeste mensen zijn niet alleen goed of alleen fout; kijken naar de grijschakeringen is belangrijk om iedereen menselijk te maken en recht te doen aan de diversiteit van een ieders identiteit.

Hoe kan je uitleggen dat deze indeling geen recht doet aan het complexe verleden?

4 LEER

f Verschillende rollen en keuzes

Op basis van de posities die mensen kiezen, hun gedrag en de keuzes die ze maken, kun je mensen indelen in de volgende rollen:

- Slachtoffers
- Daders
- Helpers
- Toeschouwers

Tijdens de Tweede Wereldoorlog telt Nederland ongeveer 9 miljoen inwoners. Daarvan behoort de grootste groep mensen tot de categorie van de toeschouwers. Een kleinere groep van ongeveer 5 procent werkt actief met de nazi's mee. Ook de groep die betrokken is bij het georganiseerde verzet wordt geschat op ongeveer 5 procent. Jongeren zijn al in staat om bepaalde rollen te herkennen in een situatie. Door in te gaan op deze rollen, kun je de motieven van mensen bespreken.

Deze rollen zijn niet statisch, want mensen kunnen veranderen. Door middel van deze rollen kun je ingaan op thema's zoals verantwoordelijkheid en keuzevrijheid. De helpers, toeschouwers en daders hadden meer keuzevrijheid dan de slachtoffers.

De indeling in rollen is ook goed te gebruiken bij actuele gebeurtenissen rondom vooroordelen en discriminatie.

4 LEER

f Verschillende rollen en keuzes

1. Bedenk een voorbeeld van een alledaagse situatie waarin de vier rollen voorkomen. Denk bijvoorbeeld aan een situatie in de klas, bij je sportclub of aan een voorval op het schoolplein. Je mag ook een voorbeeld uit je eigen leven geven waarin je in een bepaalde rol zat.

.....

.....

.....

.....

2. De rollen zijn ook toe te passen op het leven van Anne Frank. Deel de hoofdpersonen in: wie hoort er bij welke rol? Kijk voor meer informatie in de tijdlijn, bij de bronnen.

.....

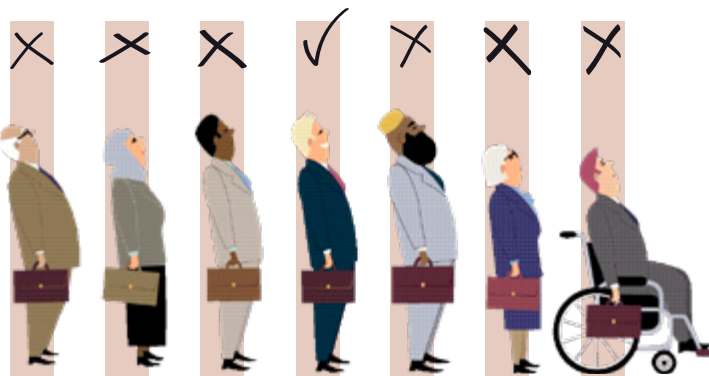
.....

.....

.....

4 LEER

g Vooroordelen en discriminatie

Om de wereld om ons heen te begrijpen, delen we mensen, dingen en situaties in categorieën in. Dit gebeurt razendsnel en vaak onbewust. Voor de mens is het snel oordelen een manier van overleven: is een bepaalde situatie veilig of gevaarlijk? In het sociale verkeer zijn we ook steeds bezig met snel oordelen. Je kunt een mens beoordelen na een gesprek of een kennismaking. De algemene ideeën en beelden over mensen en groepen, die wij min of meer als parate kennis in ons achterhoofd hebben opgeslagen, noemen we stereotypen of generalisaties. Iedereen heeft stereotypen in z'n hoofd en iedereen gebruikt ze, geen mens uitgezonderd.

Maar je kunt ook al een oordeel klaar hebben vóór een gesprek of vóór een kennismaking. We spreken van vooroordelen als iemand vol overtuiging zijn of haar oordeel vooraf klaar heeft, zonder open te staan voor tegeninformatie. Een vooroordeel dat betrekking heeft op (een groep) mensen is meer dan alleen maar een 'neutrale' mening of opvatting: het is een houding met een emotionele lading. Meestal is die lading negatief. Terwijl stereotypen nog gebaseerd zijn op enige kennis over een groep en min of meer neutraal zijn, zijn vooroordelen de emotioneel geladen en vooringenomen meningen over een groep.

Normale reactie?

Hoewel er natuurlijk niet veel positiefs te vertellen valt over vooroordelen, is het goed om direct bij het begin te benadrukken dat het hebben of koesteren van vooroordelen – net als de stereotypen in je hoofd – een normale menselijke reactie is. Iedereen heeft eigenlijk wel vooroordelen; er zullen weinig mensen op de wereld rondlopen die tegenover alles en iedereen onbevooroordeeld door het leven gaan. We zijn ons vaak niet bewust van onze vooroordelen, ook al hebben ze een subtiele invloed op ons gedrag, op de manier waarop we informatie filteren, en op de manier waarop we ons opstellen tegenover anderen. Het feit dat we ons er niet van bewust zijn, is het probleem. Dus hoe worden we ons bewust van onze vooroordelen en helpen we anderen zich bewust te worden van hun eigen vooroordelen en de gevolgen ervan?

4 LEER

g Vooroordelen en discriminatie

Herkennen en tegengaan

Bij vooroordelen en stereotypen zien we graag de splinter in andermans oog en niet de balk in dat van onszelf. Hoe gaan wij zelf om met de beelden over groepen in ons hoofd en de soms emotioneel geladen oordelen over 'de ander'? En wat werkt wel en wat werkt niet als je vooroordelen tegen wilt gaan?

Stigma's

Negatieve vooroordelen die op grote schaal de ronde doen binnen een samenleving, kunnen ervoor zorgen dat bepaalde groepen minder aanzien genieten. Aan groepen met zo'n lage(re) sociale status kleeft dan al gauw een stigma (stempel, brandmerk). Leden van groepen met een lage sociale status in de maatschappij hebben het extra lastig om een positief zelfbeeld te houden.

Belangrijk om te onthouden:

- Vooroordelen zijn emotioneel geladen oordelen vooraf.
- Iedereen heeft vooroordelen: geen mens gaat helemaal onbevooroordeeld door het leven. Maar we weten dat deze vooroordelen beïnvloeden hoe we in de wereld staan, en ook hoe we informatie filteren.
- Stereotypen kunnen leiden tot vooroordelen, maar dat gebeurt niet automatisch.
- Vooroordelen worden gevoed door contact of wrijving tussen groepen, en verergeren als er conflicten zijn.
- Vooroordelen en stereotypen KUNNEN veranderd worden, en ook daarvan moet je je bewust zijn.

4 LEER

g Vooroordelen en discriminatie

~~Discriminatie~~

Discriminatie

Vooroordelen en stereotypen zijn gedachten in ons hoofd, ideeën over anderen. Wees je ervan bewust dat ze je gedrag op subtiele – en soms negatieve – wijze beïnvloeden, zelfs als het gaat over informatie die we afwijzen.

Discriminatie daarentegen is op anderen gericht gedrag. Het is altijd op een of andere manier een handeling. Alleen als je iets openlijk en daadwerkelijk doet, zegt of schrijft, kun je discrimineren.

Ongelijke behandeling

Onder discriminatie verstaan wij het ongelijk behandelen op basis van kenmerken die er voor de situatie niet toe doen. Bijvoorbeeld op basis van afkomst, godsdienst, leeftijd, seksuele geaardheid of sekse. De discussie bij discriminatie is vaak of de ongelijke behandeling wel of niet terecht is. Want mensen verschillend behandelen doen we met de regelmaat van de klok.

Discriminatie is veel breder dan (uit)schelden, pesten, of zelfs het uitoefenen van fysiek geweld tegen bepaalde mensen of groepen. Het omvat alle handelingen die leiden of kunnen leiden tot achterstelling, achterstand of de benadeling van groepen of leden van die groepen. De vraag bij discriminatie is vooral of de ongelijke behandeling waar iemand mee wordt geconfronteerd, terecht of onterecht is.

g Vooroordelen en discriminatie

Belangrijk om te onthouden:

- Discriminatie is onterechte ongelijke behandeling.
- Het is in Nederland bij wet verboden om te discrimineren.
- De gronden waarop je geen direct onderscheid mag maken staan in de wet: godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid en burgerlijke staat.
- Iedereen in Nederland kan met discriminatie in aanraking komen.
- Het herkennen en erkennen van stereotypen en vooroordelen is het beste begin om ertegenin te kunnen gaan.
- Stereotypen onderdrukken werkt niet. Maar je kan mensen helpen zich er bewust van te worden. Soms kun je stereotypen redelijk makkelijk doorbreken als mensen er niet te sterk aan hechten of als ze niet zo belangrijk zijn.
- Meer contact is goed, maar niet per definitie voldoende om stereotypen te veranderen en vooroordelen weg te nemen.
- Algemene tip bij het reageren op vooroordelen: vragen stellen werkt vaak het best.

5 ONTWIKKEL

a Ontwikkel je visie

Anne Frank Huis Jongerenteam

'Ze inspireert je om naar voren te komen en te zeggen wat je vindt – zelfs als dat niet gemakkelijk is. Bovendien geven haar verhaal en de tijd waarin ze leefde je de inspiratie om de wereld te verbeteren, zelfs als dat niet zo makkelijk lijkt. Want als zij in die moeilijke situatie de wereld al wilde verbeteren, waarom zouden wij dat dan niet doen?!' Anne Frank Huis Jongerenteam

Nu is de beurt aan jou. Welke dromen en idealen heb jij voor de wereld om je heen? Wat zou je willen veranderen in jouw buurt of in de wereld? Misschien wil je hier verder over praten en feedback krijgen van anderen. In dit hoofdstuk ga je je eigen visie ontwikkelen en leer je hoe je van idee tot projectplan tot uitvoering komt! Maak je geen zorgen, we nemen je stap voor stap mee door het hele proces.

In dit onderdeel vind je een aantal tools waarmee je je project vorm kunt geven en aan kunt scherpen. Er zijn allerlei activiteiten die je zou kunnen opzetten, zoals het vertonen van een film over Anne Frank, het geven van een workshop over vooroordelen en discriminatie, of zelfs het organiseren van een anti-discriminatiecampagne binnen je klas, sportclub of gemeenschap. In [Bron 21](#) vind je een aantal voorbeelden.

Als eerste stap moet je je **visie** gaan verbeelden: welke inspirerende verandering voor de lange termijn zou je graag realiseren met je project? Vervolgens beschrijf je je doelstellingen, of, anders gezegd, richt je je op de concrete stappen die je moet nemen om je visie te bereiken. Deze **concrete doelstellingen** helpen je de activiteiten te plannen die je wilt uitvoeren.

5 ONTWIKKEL

a Ontwikkel je visie

1. Welke inzichten en citaten spreken je aan als je Anne Franks dagboek leest of iets hoort over Otto Frank, Miep Gies of een van de anderen uit het Achterhuis? Ga naar [Bron 21](#) voor voorbeelden van projecten die deelnemers van het Youth Network al hebben uitgevoerd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

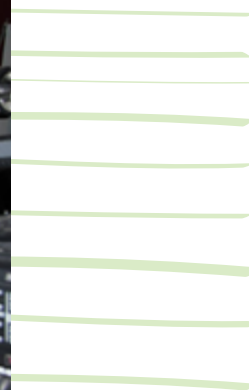
*Ik zal niet onbetekenend blijven, ik zal in de wereld en voor de mensen werken!
En nu weet ik dat moed en blijheid het eerste nodig zijn!*
Anne Frank, 11 april 1944

5 ONTWIKKEL

a Ontwikkel je visie

Dori en Simon presenteren hun tentoonstelling in Tiszafured, Hongarije

2. Anne had zoveel dromen voor zichzelf en voor de wereld... Waar wind jij je over op?

.....

.....

.....

'We moeten kinderen en jongeren leren over tolerantie en hoe ze met respect om kunnen gaan met mensen met een andere achtergrond. We moeten jongeren stimuleren om open te staan voor diversiteit in het algemeen.' Alexandra, Roemenië, Anne Frank Huis Jongerenteam

5 ONTWIKKEL

a Ontwikkel je visie

'Ik doe dit project voor iedereen die iedere dag weer gediscrimineerd wordt, om welke reden dan ook, en voor iedereen die ooit gediscrimineerd is. Voor iedereen die dacht dat niemand ze zou helpen vechten voor gelijkheid. Sommige mensen zijn tolerant en accepteren anderen zoals ze zijn, maar helpen ze niet in hun "strijd". Marina, Kroatië, Anne Frank Huis Jongerenteam

3. Welke positieve ontwikkelingen zie je al op het gebied van de onderwerpen die je eerder genoemd hebt? Dit kan in je eigen omgeving zijn of op televisie, internet of in de krant.

.....

.....

.....

4. Als je terugkijkt naar het onderdeel [LEER](#), welk thema zou dan kunnen bijdragen aan het verwezenlijken van jouw visie?

.....

.....

.....

'We doen dit project om mensen het verhaal van Anne Frank te vertellen en te laten zien hoe haar ervaringen verbonden zijn met onze levens en onze toekomst.'

Rebecca en Valentina, Italië, Anne Frank Huis Jongerenteam

'Met dit project willen we jongeren het verhaal van Anne Frank leren kennen en ze laten begrijpen dat geschiedenis betekenis heeft, ook voor hen, en ze bewust maken van discriminatie binnen hun eigen groepen.'

Christina, Denemarken, Anne Frank Huis Jongerenteam

5 ONTWIKKEL

b Kies een activiteit

Ga naar het onderdeel [GEEF LES](#) en kies 1 of 2 favoriete activiteiten die overeenstemmen met jouw visie en het thema waar jij je op wilt richten.

c Definieer je doel

Vergeet niet dat deze concrete doelstellingen realistisch, specifiek, tijdsgebonden en meetbaar moeten zijn. Je moet informatie opnemen over je doelgroep (het aantal deelnemers), etc.

In [Bron 21](#) in het onderdeel **GEEF LES** vind je voorbeelden van projecten.

5 ONTWIKKEL

d Vat je visie samen

Tijd om een plan te maken

Voorbeeld visie:

'We willen de jongeren in onze stad iets leren over de mensenrechtenproblematiek in de wereld. Ze moeten weten dat zij degenen zijn die deze problemen kunnen oplossen, en dat er organisaties en projecten zijn waar ze zich bij kunnen aansluiten of die ze kunnen opzetten.' Elena en Elena, Rusland

'Ik zou graag willen dat jongeren zich realiseren met welke problemen we te maken hebben, of het nu gaat om discriminatie, racisme, antisemitisme of ongelijkheid... Volgens mij kan je pas in actie komen als je je bewust bent van al deze problemen, al is het maar met iets kleins (omdat je toch érgens moet beginnen)'. Yael, België

Mijn visie:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 ONTWIKKEL

d Vat je visie samen

Voorbeeld doelstelling:

'Ik wil graag wat vertellen over Annes verhaal en de nadruk leggen op wat het vandaag de dag nog betekent. Anders gezegd: haar verhaal verbinden met actuele onderwerpen. Wat kunnen we van haar verhaal leren over onze maatschappij?' Yael, België

Mijn doelstelling:

.....

.....

.....

Voorbeeld doelgroep:

20 leerlingen van middelbare scholen.

Mijn doelgroep:

.....

.....

Voorbeeld gekozen activiteit:

Presentatie van de documentaire 'Het korte leven van Anne Frank', met citaten uit het dagboek van Anne Frank in relatie tot de hedendaagse samenleving, als onderdeel van een speciale projectweek bij mij op school.

Mijn gekozen activiteit:

.....

.....

.....

5 ONTWIKKEL

e **Ontwikkel je eigen actieplan!**

'Door aan ons project "Kinderen in een oorlogssituatie" te werken, zijn Ela en ik nog beter gaan begrijpen hoe weinig wij mensen eigenlijk weten en begrijpen van oorlog. Dit heeft ons geïnspireerd om jongeren te leren over de basisprincipes van mensenrechten, gelijkheid en vrede. Door met ze te praten over tegenwoordige en vroegere oorlogen, de waarde van mensenrechten, en andere onderwerpen die met oorlog te maken hebben, hebben we geprobeerd hun begrip van fundamentele mensenrechten te vergroten.' Franjo, Kroatië, Anne Frank Huis Jongerenteam

In dit onderdeel ga je aan de slag met een actieplan om je idee uitgevoerd te krijgen. Hiernaast vind je een formulier waarop je je projectplan kunt invullen. Probeer bij het invullen zo precies mogelijk te formuleren.

Als je plan klaar is, kan je feedback vragen aan je coördinator en/of iemand van het Anne Frank Huis Jongerenteam, aan je leraren en aan een paar vrienden.

Als de coördinator en jij het eens zijn over het project, kan je ermee aan de slag: teamvergaderingen organiseren, scholen en docenten benaderen, oefenen met het materiaal, etc.

Tips om dit aan te pakken vind je in de onderdelen [PLAN](#) en [GEEF LES](#).

Je staat er niet alleen voor: je maakt deel uit van het Anne Frank Youth Network en dat betekent dat er heel veel mensen zijn die jou kunnen helpen en ondersteunen. Aarzel niet om je coördinator, het Anne Frank Huis Jongerenteam of iemand anders van het netwerk om hulp of advies te vragen.

6 PLAN

Ontwikkel je presentatietechniek

'Dit is een mooie kans om mensen te vertellen over de geweldige projecten die de Anne Frank Stichting organiseert en om er meer mensen bij te betrekken.'

Anne Frank Huis Jongerenteam

'Ik leer hier om evenementen te organiseren en instanties te benaderen, en merk dat heel veel mensen die betrokken zijn bij sociale non-profit activiteiten wel wat ondersteuning kunnen gebruiken.'

Anne Frank Huis Jongerenteam

Nu je actieplan klaar is, is het tijd om de uitvoering voor te bereiden en te oefenen. In dit onderdeel vind je tips voor spreken in het openbaar.

Om je plan uit te voeren, heb je de ondersteuning van een aantal mensen nodig, zoals de directeur van de school, docenten of je collega's. Hoe ga je je ideeën aan ze overbrengen? Wat ga je ze vertellen en welke rol wil je ze laten spelen?

Ken je doelgroep

Het is belangrijk om je publiek te kennen, dus denk na over welke mensen je zou kunnen gebruiken om de activiteit voor te bereiden en over wat je ze wilt laten doen.

Wie?	Wat vraag je ze te doen?	Welke rol wil je ze laten spelen?

6 PLAN

a De SWOT-analyse

SWOT is een afkorting van Strengths (Sterke punten), Weaknesses (Zwakke punten), Opportunities (Kansen) en Threats (Bedreigingen) – een sterkte-zwakteanalyse dus. Het is geen nieuwe uitvinding, maar kan je wel helpen om je ideeën voor je presentatie uit te werken.

- 1 hier benoem je je eigen sterke punten en de sterke punten van de activiteit die je gepland hebt
- 2 hier denk je na over de zwakke onderdelen van de activiteit en/of de beperkte middelen die je er misschien voor hebt
- 3 hier beschrijf je wat jij en de activiteit die je gepland hebt, kunnen betekenen voor de gemeenschap/school
- 4 hier denk je na over de bedreigingen (externe factoren) die zouden kunnen verhinderen dat jij de geplande activiteit uitvoert

6 PLAN

a De SWOT-analyse

STERKE PUNTEN 	ZWAKKE PUNTEN
 KANSEN	BEDREIGINGEN

6 PLAN

Kijk deze
TedEd-video
voor tips!

b De 'Elevator Pitch'

Een *Elevator Pitch* of 'liftpraatje' is een kort, overtuigend praatje waarmee je interesse kan wekken voor wat jouw organisatie doet. Je kan zo'n verhaal ook gebruiken om interesse te wekken voor je project en voor jezelf. Een goede elevator pitch duurt niet langer dan een ritje met de lift, dus zo'n 20 à 30 seconden - daar komt de naam ook vandaan.

Zo'n elevator pitch moet interessant zijn, gemakkelijk te onthouden, en beknopt. Je moet er ook in uitleggen wat jou en je project uniek maakt.

Behandel de volgende onderwerpen:

Wat zou je willen doen?

.....
.....

Waarom doe je dat?

.....
.....

Welk type activiteiten zou je met de jongeren willen doen?

.....
.....

Hoe ben je betrokken geraakt bij het Anne Frank Youth Network?

.....
.....

Wat is het Anne Frank Youth Network?

.....
.....

Waar kunnen de mensen op je lijst je mee helpen?

.....
.....

6 PLAN

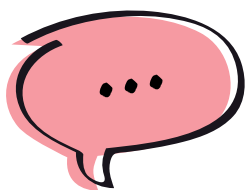
c Bereid je presentatie voor

Oefen de presentatie van je ideeën voor de spiegel.

Ga terug naar je oorspronkelijke actieplan en kies de belangrijkste onderdelen uit. Als je helder hebt welke dat zijn, kun je ze samenvatten op één pagina. Oefen de uitgebreide versie met vrienden of familie. Je kan ze ook vragen de mensen te spelen waar jij straks mee moet praten.

Kijk nog eens naar je elevator pitch en oefen met de versie van 5 minuten. Dit wordt de basis van je presentatie.

Voor meer ideeën over het voorbereiden van afspraken en van je educatieve activiteit, zie [Bron 3](#).

Ga naar het
voorbereiden
van afspraken en
activiteiten
Bron 3

6 PLAN

d Maak een draaiboek

Alles onder controle met je draaiboek?

Om je goed voor te bereiden op je presentatie of je workshop, kun je het beste een draaiboek maken. Dit draaiboek helpt ook tijdens de voorbereiding, dus begin er op tijd mee.

Het draaiboek hieronder is een voorbeeld. Je kunt het altijd aan je eigen wensen aanpassen. Neem er zoveel mogelijk details in op. Schrijf op hoeveel tijd je voor ieder onderdeel nodig hebt, wat je precies gaat doen, en wat je nodig hebt voor de voorbereiding.

Maak het draaiboek voor de workshop af en vul je eigen draaiboek in, Bron 4

Tijd	Activiteit	Beschrijving	Te doen	Verantwoordelijke
8:30	Klaslokaal klaarmaken	- Beamer checken - Stoelen in een kring zetten - Tijdlijn ophangen	Printen tijdlijn	
9:00-9:10	De groep komt binnen			
9:10-9:15	Docent introduceert mij			
9:15-9:20	Welkom heten en introductie	Mezelf introduceren en vertellen wat we gaan doen	Een paar zinnen over mezelf voorbereiden	
		...		
		...		

Als je met een team werkt, kan je dit draaiboek doornemen en de taken verdelen. Bepaal ook wie welke activiteit verzorgt. Tijdens de workshop of presentatie kan je elkaar helpen, maar je moet ieder lid van je team de ruimte geven om de activiteit op zijn/haar eigen manier te leiden.

7 GEEF LES

a De opbouw van je activiteit

Workshop over mensenrechten in Zuid-Carolina, door Morgan en Coy (Verenigde Staten)

In dit onderdeel vind je een aantal educatieve activiteiten waaruit je kunt kiezen.

Jij hebt alles geregeld, alleen of met je team: de locatie, het materiaal, de datum en tijd... In dit onderdeel vind je activiteiten die je in je workshop kunt doen.

Kies eerst de activiteiten die je leuk vindt. Zorg dat je workshop een duidelijk begin, midden en einde heeft. Als je workshop langer duurt dan 90 minuten, zorg dan voor pauzes tussendoor.

Introductie	De introductie is belangrijk, want dit is het eerste contact tussen jou en de groep. Hiermee zet je de toon voor je workshop! Bereid de introductie goed voor ook al duurt dit onderdeel maar een paar minuten. Vertel de groep wat je gaat doen en wat je van ze verwacht.
Beginactiviteit en/of energizer	Hiermee breek je het ijs, vooral als de deelnemers elkaar niet (goed) kennen. We raden je aan altijd zo'n onderdeel in te voegen als daar tijd voor is.
Kernactiviteit	Dit is de hoofdactiviteit die je gekozen hebt om les te geven over Anne Frank en de Holocaust, of over een actueel onderwerp. Dit is het hart van je workshop.
Afsluiting	Besteed aandacht aan een goede afsluiting van je activiteit door kort samen te vatten wat jullie samen geleerd of ontdekt hebben. Leer van de groep door ze om feedback te vragen op je activiteit. Kijk onder GEEF FEEDBACK voor voorbeelden.

Laat je niet opjagen, neem de tijd om de oefeningen uit te leggen, en zorg dat je tijd overhoudt voor vragen en om feedback te krijgen van de groep.

7 GEEF LES

b Je activiteit in de klas

De meeste activiteiten zijn voor jongeren tussen de 13 en 18 jaar oud. Een goede voorbereiding is het halve werk. Neem je plan door met de docent en met je begeleider van de Anne Frank Stichting. Hieronder vind je een overzicht van verschillende activiteiten voor iedere fase. Kies een of meerdere activiteiten die je zelf interessant vindt en die passen bij je doelgroep.

Beginactiviteit en/of energizer	Kernactiviteit		Afsluiting: feedback-activiteit
	Anne Frank en de Holocaust	Vooroordelen & Stereotypen	
Wereldwijde begroetingen 15 min p. 45 Bron 6.1	Digitale introductieles Anne Frank 30 min p. 55	Op het eerste gezicht 45 minuten p. 66 Bron 19	Afsluiting en feedback 45 min p. 74
Fruitsalade 10 min p. 46	Film Het korte leven van Anne Frank 40 min p. 56 Bron 7	Free2choose-debat 45 min p. 67	Tijd om te reageren! 10 min p. 75
Op de streep 10 min p. 47	Lees het verhaal van Anne Frank 90 min p. 58 Bron 1	Fair Play en Positiespel 45 min p. 70 Bron 14	
2 waarheden, 1 leugen 20 min p. 49	Anne Frank tijdlijn 30 min p. 59 Bron 8 en Bron 16	Identiteit 30 minuten p. 72 Bron 13	
Namenspel 30 min p. 50 Bron 6.2	Anne Frank en discriminatie 45min p. 61 Bron 9	Diversiteit 30 min p. 73 Bron 20	
Puzzel 30 min p. 51 Bron 6.4	Een vrij gewone dag 30 – 45 min p. 62 Bron 10 en Bron 16		
Waarom herdenken? 30 min p. 52 Bron 1	Bezoek aan het Anne Frank Huis p. 64		
Drie overeenkomsten, drie verschillen 10 min p. 53			
Kies je citaat 30min p. 54 Bron 6.3			

Beginactiviteit, warming up en/of energizer Wereldwijde begroetingen

Thema:

Introductie tot diversiteit.

Doel:

Warming up en introductie tot culturele diversiteit.

Materiaal:

Print de begroetingen uit [Bron 6.1](#). Voor iedere deelnemer heb je 1 begroetingsvorm nodig. Het zal waarschijnlijk zo zijn dat meerdere deelnemers dezelfde begroetingsvorm ontvangen.

Print de verschillende begroetingen en knip de strookjes uit.

Omschrijving:

Iedere deelnemer ontvangt een begroetingsvorm. Vraag aan iedereen om de omschrijving in stilte door te lezen en de inhoud geheim te houden. Vraag dan aan iedereen om door de ruimte te lopen en iedereen die hij/zij tegenkomt te begroeten op de manier die op het papier staat.

- Leg niets uit, maar begroet diegene die je tegenkomt op de manier die omschreven staat.
- Nadat je elkaar hebt begroet, zeg je je naam.
- Loop door tot je de volgende tegenkomt en herhaal dit.
- Ga ongeveer 10 minuten door met het spel.

De activiteit afsluiten:

Sluit de activiteit af door iedereen te vragen om in een kring te komen staan of zitten. Je kunt de volgende vragen stellen:

- Hoe voelde het om een ongewone manier te gebruiken om iemand te groeten?
- Hoe voelde het om op een ongewone manier begroet te worden?
- Voelde je je op je gemak met de begroeting die je moest gebruiken? Zo nee, waarom niet?
- In deze activiteit maak je zelf mee hoe het voelt om met ongewone gebruiken te maken te krijgen. Na een tijdje zou je waarschijnlijk wennen aan deze vorm van begroeten, maar voor andere situaties of gebruiken zou je misschien langer nodig hebben. Kun je een aantal voorbeelden noemen? (Eetgewoontes, omgangsregels, dialect, leefritme - zoals de siësta in Spanje, lange lunchpauzes in Frankrijk of vroeg avondeten in Scandinavië, etc.).

Beginactiviteit, warming up en/of energizer Fruitsalade

Thema:

Warming up, energizer.

Doel:

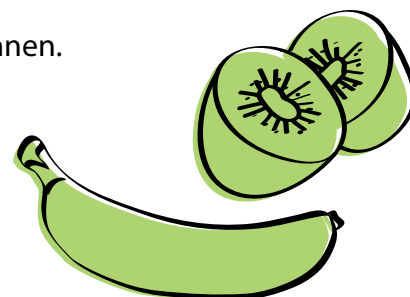
Luchtige beginactiviteit om het ijs te breken en elkaar te leren kennen.

Materiaal:

Geen.

Omschrijving:

- Alle deelnemers zitten in een kring. Kies 4 à 5 verschillende fruitsoorten. Ga de kring af en geef iedereen een fruitnaam: Banaan, appel, kiwi, druif, lychee; banaan...
- Haal je eigen stoel weg, zodat je een stoel minder hebt dan het aantal deelnemers. Begin zelf door in het midden te gaan staan. Roep een van de fruitnamen uit. Diegenen die bij dat fruit horen, moeten opstaan en van plaats wisselen. Niemand mag weer op zijn eigen stoel terecht komen. Diegene in het midden probeert nu om snel op een van de vrijgekomen stoelen te gaan zitten.
- Diegene die overblijft, begin een nieuwe ronde door een fruitnaam te roepen.
- Als diegene in het midden 'Fruitsalade' roept, moet iedereen van plaats wisselen.

Variatie 'Iedereen die...'

Diegene die in het midden staat, mag zelf een categorie bedenken. Op deze manier leren de deelnemers elkaar alvast een beetje kennen. In plaats van een fruitnaam roept diegene "Iedereen die..."

... een huisdier heeft

... tweetalig is opgevoed

... een dagboek bijhoudt

... in een ander land heeft gewoond

10 MIN

GROEPSGROOTTE-ALLE 8988

7 GEEF LES

Beginactiviteit, warming up en/of energizer Op de streep

Thema:

Warming up.

Doel:

Luchtige beginactiviteit om het ijs te breken en elkaar te leren kennen.

Materiaal:

Geen.

Omschrijving:

Trek een denkbeeldige lijn op de grond en vraag de groep om aan weerszijden van de lijn te gaan staan.

Leg uit dat je meerdere vragen gaat stellen. Diegene die de vraag met 'JA' kunnen beantwoorden stappen naar voren en gaan op de lijn staan. Alles gebeurt in stilte. Er wordt niet over de antwoorden of vragen gediscussieerd. Mogelijke vragen zijn:

Iedereen die

... uit (de stad van de workshop) komt?

... vroeg moest opstaan vanochtend?

... zijn dag is begonnen met koffie?

... het Dagboek van Anne Frank heeft gelezen?

7 GEEF LES

... zelf een dagboek bijhoudt?

... vegetariër is?

... houdt van sporten?

... een instrument bespeelt?

... vooroordelen heeft (iedereen zou hier naar voren moeten stappen)?

... ooit discriminatie heeft meegemaakt en niet wist wat hij/zij moest doen?

Beginactiviteit, warming up en/of energizer 2 waarheden, 1 leugen

Thema:

Beginactiviteit.

Doel:

Elkaar beter leren kennen in een veilige omgeving.

Materiaal:

Voor iedere deelnemer 1 A4.

Omschrijving:

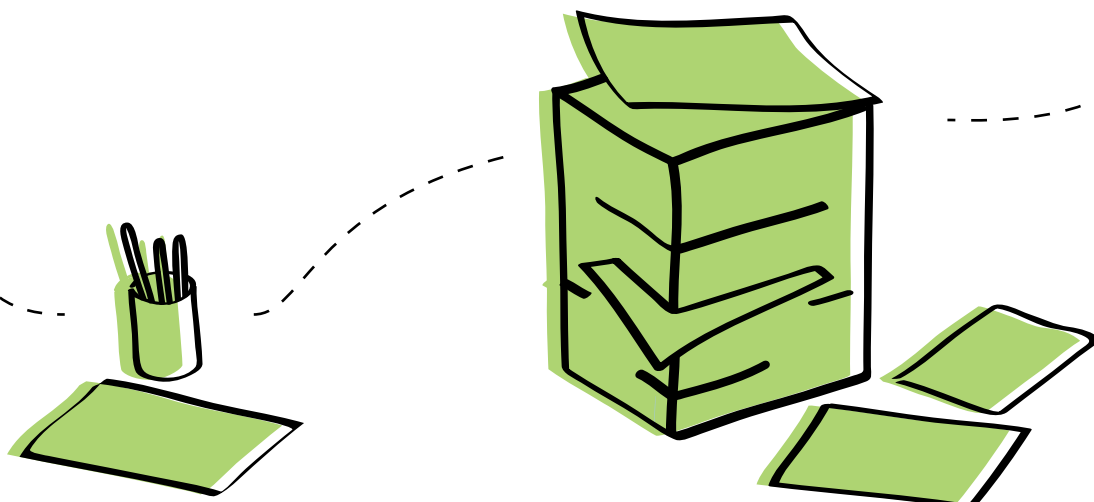
1. Geef alle deelnemers een A4'tje en laat ze daarop drie dingen over zichzelf schrijven. Twee van die dingen moeten waar zijn, één gelogen. Vraag ze om dit in stilte te doen, ieder voor zich.
2. Vraag iedereen om door de ruimte te lopen. Als je iemand tegenkomt, ga je met diegene het gesprek aan en proberen jullie om de beurt te raden welke van de drie dingen gelogen is. Iedereen mag net zolang doorgaan tot de leugen is gevonden.
3. Ga zo door totdat het merendeel (of iedereen) elkaar heeft gesproken.

De activiteit afsluiten:

Sluit de activiteit af door iedereen te vragen om in een kring te komen staan of zitten. Je kunt de volgende vragen stellen:

- Hoe voelde het om de leugen te moeten raden bij de ander?
- Hoe voelde het als iemand iets van je dacht dat niet klopte?
- Hoe voelde het om jezelf te moeten samenvatten in drie zinnen?

Je kunt uitleggen dat we de ander altijd heel snel in hokjes stoppen om overzicht te krijgen. Als je iemand beter wilt leren kennen, moet je deze hokjes ook weer los kunnen laten.

7 GEEF LES

 30 MIN
GROEPSGROOTTE-ALLE 8988

Beginactiviteit, warming up en/of energizer Namenspel

Thema:

Elkaar leren kennen.

Doel:

Elkaar beter leren kennen in een veilige omgeving.

Materiaal:

Kopie van de vragenlijst uit Bron 6 voor iedere deelnemer; pennen en markers.

Omschrijving:

Voorbeeld van de vragenlijst in [Bron 6.2](#).

1. Geef iedere deelnemer een vragenlijst. Vraag aan iedereen om een persoon in de groep op te zoeken die hij/zij nog niet goed kent en deze te interviewen. Ieder duo heeft 10 minuten voor de interviews. Op de vragenlijst is ruimte om de antwoorden op te schrijven.
2. Nadat de duo's de vragenlijst hebben ingevuld met elkaars antwoorden, stelt iedereen zijn geïnterviewde persoon aan de hele groep voor door een korte samenvatting van (een aantal) antwoorden te geven.

Beginactiviteit, warming up en/of energizer Puzzel

Thema:

Warming up.

Doel:

De groep mengen en een gevoel van verbondenheid creëren.

Materiaal:

Voorbereide puzzelstukken die in elkaar passen. Ieder puzzelstuk is op A4-formaat. Pennen, stiften, kleurpotloden etc. ([Bron 6.4](#)).

Omschrijving :

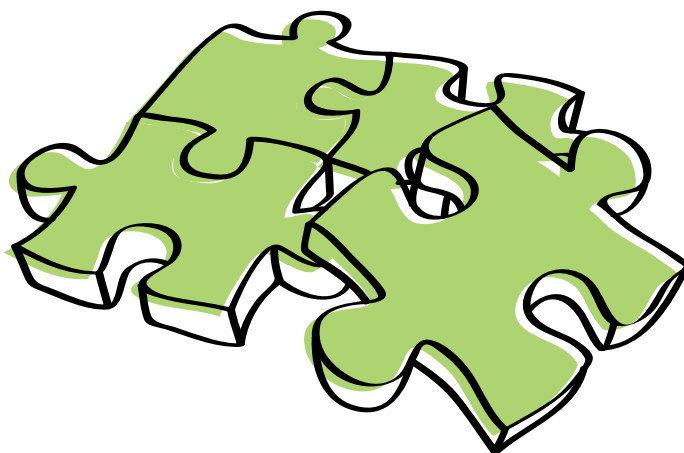
1. Alle deelnemers krijgen een puzzelstuk. Vraag iedereen om zijn/haar puzzelstuk in te vullen op een manier die bij zijn/haar persoonlijkheid past. Geef ze hier 10-15 minuten voor.
2. Als iedereen klaar is, vraag je iedereen om kort zijn/haar puzzelstuk toe te lichten voor de rest van de groep.
3. Leg alle puzzelstukken op tafel of op de grond en laat de groep de puzzel in elkaar zetten.

De activiteit afsluiten:

Sluit de activiteit af door iedereen te vragen in een kring om de puzzel heen te komen staan of zitten. Je kunt de volgende vragen stellen:

- Wat zien jullie?
- Hoe voelt het om je eigen puzzelstuk te zien als onderdeel van de grote puzzel?

Je kunt reflecteren op het individu of de groep, persoonlijke kenmerken en op het opgaan in een groep. Je kunt laten zien dat iedereen met zijn eigen diversiteit bijdraagt aan een kleurrijk geheel.

Beginactiviteit, warming up en/of energizer Waarom herdenken?

Thema:

Introductie tot historische kernactiviteit.

Doel:

Nadenken over het belang van de geschiedenis van de Holocaust voor onze tijd.

Materiaal:

Poster met citaat Otto Frank:

'Wat is gebeurd, kunnen we niet meer veranderen. Het enige wat we kunnen doen is van het verleden leren en beseffen wat discriminatie en vervolging van onschuldige mensen betekenen.'

Otto Frank, 1970

Omschrijving:

1. Reflecteer samen met de groep op het citaat van Otto Frank. Vervolgens stel je een aantal vragen:
2. Wie is verantwoordelijk voor het herdenken van de Holocaust?
3. Waarom denk je dat we zouden moeten herdenken? Waarom niet?
4. Op welke manier zouden we de Holocaust kunnen/moeten herdenken?

10 MIN

GROEPSGROOTTE-ALLE 8988

7 GEEF LES

Beginactiviteit, warming up en/of energizer 3 overeenkomsten, 3 verschillen

Thema:

Elkaar leren kennen.

Doel:

Elkaar beter leren kennen in een veilige omgeving.

Materiaal:

Geen.

Omschrijving:

- Verdeel de groep in drieën. Idealiter heb je de groep al gemengd door bijvoorbeeld een energizer te doen zoals de [Fruitsalade van pagina 46](#).
- Vraag aan ieder groepje om drie overeenkomsten en drie verschillen te vinden tussen alle leden van het groepje. Ze hebben er 5 minuten voor.
- Klassikaal: Vraag aan iedere groep om hun 3 verschillen en 3 overeenkomsten te presenteren.

Variaties voor het klassikale gedeelte:

- Laat ze drie dingen noemen die ze leuk vinden en drie dingen die ze niet leuk vinden.
- Laat ze drie dingen noemen die ze al weten over de geschiedenis van Anne Frank en drie vragen stellen die ze misschien hebben.
- Misschien heb je zelf nog andere ideeën.

Beginactiviteit, warming up en/of energizer

Kies je citaat

Thema:

Elkaar leren kennen.

Doel:

Elkaar beter leren kennen in een veilige omgeving & teksten van Anne Frank introduceren.

Materiaal:

Citaten uit [Bron 6.3](#).

Omschrijving:

VOORBEREIDING

- Je vindt een aantal citaten van Anne en Otto Frank, en van andere bekende (inspirerende) personen in [Bron 6.3](#). Je kunt ook zelf citaten toevoegen.
- Print je favoriete citaten. Afhankelijk van de grootte van de groep kun je de citaten meerdere keren uitprinten. Als je deze werkvorm vaker wilt gebruiken, kun je de pagina's plastificeren.

IN DE KLAS

- Leg de citaten op de grond. Vraag iedereen om de citaten rustig te lezen en er eentje uit te kiezen die ze mooi vinden of die vragen oproept. Dit duurt ongeveer 10 minuten.
- Als iedereen een citaat gekozen heeft, vraag je de deelnemers om de beurt hun citaat voor te lezen en uit te leggen waarom ze juist dit citaat gekozen hebben.
- Vraag of iemand hetzelfde citaat heeft gekozen. Zo ja, laat diegene uitleggen wat zijn/haar beweegredenen waren om dat citaat te kiezen.

Het is een groot wonder dat ik niet al m'n verwachtingen heb opgegeven, want ze lijken absurd en onuitvoerbaar. Toch houd ik ze vast, ondanks alles, omdat ik nog steeds aan de innerlijke goedheid van de mensen geloof

Anne Frank, 15 juli 1944

7 GEEF LES

GROEPSGROOTTE-ALLE 8988

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd Digitale les over Anne Frank

Thema:

Geschiedenis van Anne Frank en haar tijd.

Doel:

Het verdiepen van de kennis over het verhaal van de familie Frank, de Holocaust en de Tweede Wereldoorlog in Nederland.

Materiaal:

Smartboard. Als je dat niet tot je beschikking hebt, kun je ook werken met een beamer en een flipover.

Omschrijving:

VOORBEREIDING

Bekijk van tevoren de [digiles](#).

IN DE KLAS

Woordweb: vraag de groep om begrippen te roepen die in ze opkomen als ze denken aan de Tweede Wereldoorlog en vervolgens aan Anne Frank. Je kunt doorvragen waarom ze bepaalde begrippen hebben gekozen. Je kunt ook vragen wat ze weten over de begrippen. Dat geeft je een indruk van hun kennis en interesse.

Film en Tijdlijn: vraag de groep om de foto's op volgorde te zetten. Jij kunt de foto's op het smartboard naar de jaartallen schuiven die de groep je aangeeft. Jij moet de correcte volgorde kennen, maar laat de groep het werk doen! Op de laatste pagina van de tijdlijn zie je de tijdlijn van de familie Frank onder de historische tijdlijn staan. Dit laat zien hoe politieke gebeurtenissen direct van invloed zijn op het persoonlijk leven van miljoenen mensen.

Je kunt de groep een aantal discussievragen voorleggen:

- Wat vind je van de film?
- Wat heb je geleerd van de digitale les?
- Heb je vragen over bepaalde onderwerpen?
- Wat komt er in je op als je denkt aan Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd?
- Weet je welke andere minderheden vervolgd werden door de nazi's?

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd

Het korte leven van Anne Frank

Thema:

Geschiedenis van Anne Frank en haar tijd

Doel:

Het verdiepen van de kennis over het verhaal van de familie Frank, de Holocaust en de Tweede Wereldoorlog in Nederland.

Materiaal:

Dvd-speler, projector, dvd 'Het korte leven van Anne Frank'.

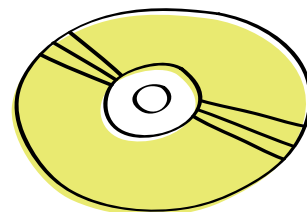
Omschrijving:

VOORBEREIDING

Het geluid van de film is redelijk zacht. Check de geluidsinstallatie ter plekke van tevoren.

IN DE KLAS

1. Introduceer de film kort bij de groep: hoe lang duurt de film, waar gaat de film over?
2. Vraag de groep na de film om in een kring te komen zitten.
3. Je kunt de volgende vragen met de groep bespreken:
 - Wat vind je van de film?
 - Had je al je eerder gehoord over de geschiedenis van Anne Frank?
 - Wat zijn je gedachten over Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd?
 - Heb je vragen over onderwerpen die in de film aan bod komen?
 - Wat leer je van de film?
 - Kun je deze film verbinden of vergelijken met de situatie van nu?

7 GEEF LES

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd Het korte leven van Anne Frank

Variaties:

Je kunt de vertoning van de film verbinden aan de gids over de verschillende rollen van slachtoffer, helper, toeschouwer en dader. Je kunt deze gids vinden in [Bron 7](#).

Je kunt de informatie uitdelen aan iedere deelnemer of je maakt groepjes op basis van de verschillende rollen: slachtoffer, helper, dader, toeschouwer.

Vraag aan ieder groepje om een personage te onderzoeken: wat heeft diegene gedaan en welke rol heeft diegene aangenomen tijdens de Holocaust? Mogelijke vragen zijn: waarom heeft deze persoon die rol gekozen of gekregen? Denk na over je eigen leven: heb je ooit zelf deze rol gekozen of gekregen? Wil je je ervaringen delen?

Vraag aan ieder groepje om een korte presentatie te houden over wat zij hebben gevonden.

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd

Vertel het verhaal van Anne Frank aan de hand van de voorleestekst

Thema:

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd.

Doel:

Verdiepen van de kennis over het verhaal van de familie Frank, de Holocaust en de Tweede Wereldoorlog in Nederland; begrijpen hoe de oorlog het leven van joden heeft beïnvloed en in het bijzonder dat van Anne Frank en haar familie; de verschillende stappen identificeren die hebben geleid tot de Holocaust; nadenken over de oorzaken van de opkomst van het nazi-regime.

Materiaal:

Anne Frank 'Voorleestekst' uit [Bron 1](#), papier, pennen, tape, flipover.
Print Bron 1, dubbelzijdig, liggend, spiegelen aan de korte zijde.

Omschrijving:

1. Lees eerst de hele Voorleestekst door en selecteer de onderwerpen en situaties die je het meest belangrijk vindt. Ga terug naar het onderdeel [LEER](#) en oefen hoe je het verhaal van Anne Frank wilt vertellen.
2. Print de Voorleestekst met de bijhorende foto's uit [Bron 1](#) uit en verdeel de tekst in 8 momenten uit Anne Franks leven. Verdeel de groep in 8 kleine groepjes en vraag aan iedereen om zijn stuk te lezen. (20 minuten)
3. Vraag aan iedere groep om een flipover-vel voor te bereiden met een korte samenvatting van het deel dat zij hebben gelezen. Vraag aan iedere groep om uit te werken hoe de geschiedenis het leven van de familie Frank heeft geraakt, zoals bijvoorbeeld de opkomst van het nazi-regime en de beslissingen die de familie Frank moest nemen. Vraag aan iedere groep om een korte passage uit de tekst te kiezen die past bij het gekozen onderwerp. (20 minuten)
4. Terug in de kring presenteert ieder groepje zijn flipover-vel en leest de gekozen passage voor. (40 minuten)
5. Als ieder groepje zijn verhaal gepresenteerd heeft, vertel je de groep over de meest belangrijke historische gebeurtenissen in de geschiedenis van Anne Frank en de Holocaust. Leg uit hoe de opkomst van het nazi-regime het leven van joden heeft beïnvloed. (10 minuten)

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd

Anne Frank Tijdlijn

Thema:

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd.

Doel:

Het verdiepen van de kennis over het verhaal van de familie Frank, de Holocaust en de Tweede Wereldoorlog in Nederland; begrijpen hoe de oorlog het leven van joden heeft beïnvloed en in het bijzonder dat van Anne Frank en haar familie; de verschillende stappen identificeren die hebben geleid tot de Holocaust; nadenken over de oorzaken van de opkomst van het nazi-regime.

Materiaal:

Anne Frank tijdlijn uit [Bron 8](#), papier, pennen, tape en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit [Bron 16](#). Als je de tijdlijn vaker gebruikt, kun je deze ook plastificeren. Print Bron 1, dubbelzijdig, liggend, spiegelen aan de korte zijde.

Omschrijving:

De foto's van de tijdlijn maken het verloop van de opkomst van het nazi-regime en de jodenvervolging duidelijk. Om dit inzichtelijker te maken, verdeel je de groep in groepjes van 5 personen. Geef iedere groep een foto en vraag ze de informatie op de achterkant te lezen.

Hang intussen de kaarten met de data (1929-1945) in chronologische volgorde. Als de deelnemers genoeg informatie over de foto's hebben verzameld, vraag je ze om de foto's op de tijdlijn te plaatsen. Vraag aan iedere groep om hun foto en historische gebeurtenis te presenteren aan de klas.

Na de presentaties verdiep je hun begrip van de geschiedenis door de meest belangrijke gebeurtenissen uit het leven van Anne Frank en uit de Holocaust uit te leggen. Leg uit hoe de gebeurtenissen het leven van joden, zoals de familie Frank, hebben geraakt.

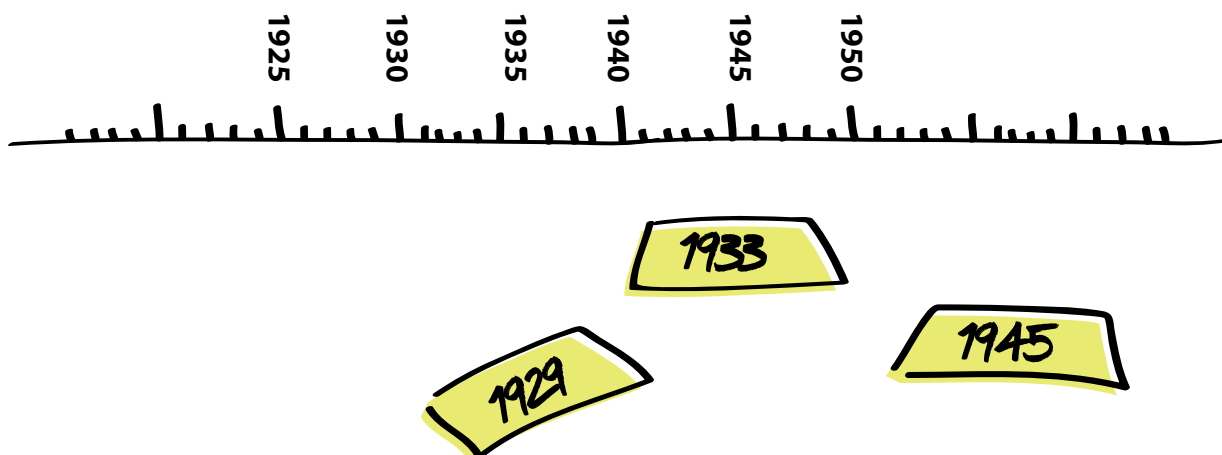
7 GEEF LES

Anne Frank Tijdlijn

Variaties:

Nadat de deelnemers hun korte presentaties over de historische gebeurtenissen van de Holocaust en de familie Frank hebben gehouden, kun je aan iedere groep de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uitdelen, [Bron 16](#).

Vraag aan iedere groep om de Verklaring te lezen en te definiëren welke rechten geschonden werden tijdens een bepaalde historische gebeurtenis. Als ze hebben bepaald om welke rechten het gaat, laat ze deze dan op een apart kaartje schrijven. Als iedere groep klaar is met deze taak, vraag de groepjes dan 'hun' foto te presenteren, uit te leggen wat erop te zien is, en welke mensenrechten ze hebben onderscheiden. Vraag de groepen om de foto's en de mensenrechten in chronologische volgorde op te hangen. Klassikaal bespreek je vervolgens niet alleen de geschiedenis van de Holocaust, maar ook het verband tussen de geschiedenis en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Tenslotte werd de UVRM in 1947 vastgelegd, twee jaar na het eind van de Tweede Wereldoorlog. Dit is een geschikt moment om het te hebben over de geschiedenis van de UVRM en het belang van mensenrechten in onze tijd.

7 GEEF LES

 45 MIN
MAXIMAAL 30

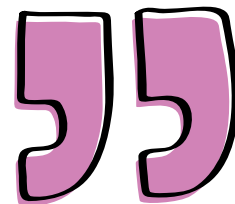
Toen en nu Anne Frank en discriminatie: verleden en heden

Categorie:

Discriminatie, vooroordelen.

Doel:

Om aan de hand van citaten uit het dagboek van Anne Frank te onderscheiden op welke manieren er gediscrimineerd werd ten tijde van de Holocaust en hoe dat tegenwoordig gebeurt.

Materiaal:

Citaten uit het dagboek van Anne Frank, [Bron 9](#), flipover, markers, tape.

Omschrijving:

1. Geef iedere deelnemer een citaat uit het dagboek van Anne Frank om te bepalen op welke manieren zij gediscrimineerd werd.
2. Verdeel de groep in kleine groepjes en vraag ieder groepje te kiezen welk citaat ze het meest aanspreekt.
3. Vraag ieder groepje om hun overwegingen te delen en om ten minste een van de citaten voor te lezen. Je zou bijvoorbeeld kunnen vragen: wat denk je dat de impact hiervan was? Waarom denk je dat de nazi's dit soort maatregelen namen?
4. Schrijf de naam van Anne Frank op de flipover en voeg daaraan alle voorbeelden van discriminatie toe die Anne Frank tijdens de Holocaust heeft meegemaakt.
5. Ga dan op een nieuw vel met de groep brainstormen over de verschillende manieren waarop er tegenwoordig gediscrimineerd wordt.
6. Sluit deze activiteit met de groep af door samen verder over discriminatie te praten:

- Heb je zelf ooit discriminatie meegemaakt? Hoe ging je daarmee om?

- Welke groepen in Nederland zijn volgens jou het meest kwetsbaar voor discriminatie?

- Wat zouden we volgens jou kunnen doen tegen discriminatie?

7 GEEF LES

 30-45 MIN
MAXIMAAL 30 0980

Toen en nu Een vrij gewone dag

Thema:

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd.

Doel:

In deze oefening gaan de deelnemers zich realiseren hoe de nazi's het leven van de joden in Nederland na de invasie inperkten:

- de deelnemers leren over de anti-joodse wetten en denken na over de impact die deze wetten hadden op de joden, waaronder Anne Frank en haar familie;
- de deelnemers begrijpen dat de vervolging van de joden een proces van uitsluiting was dat steeds ingrijpender werd naarmate de nazi's machtiger werden.

Materiaal:

Flipover, pennen, gelamineerde kaartjes met anti-joodse wetten en de data waarop ze werden aangenomen uit [Bron 10](#), UVRM uit [Bron 16](#).

Omschrijving:

1. Schrijf met de groep onderdelen van een standaard dag van een leerling op. Op een schoolbord, flipover of iets anders dat voor de hele groep te zien is, bijvoorbeeld: met de bus naar school, op school aankomen, sporten, andere activiteiten in de avond, etc. Deel dan de kaartjes met anti-joodse wetten uit.
2. De deelnemers lezen de kaartjes in chronologische volgorde voor, dus eerst de wet die het eerst is aangenomen. De spelleider streept op de flipover alle dingen aan die joden niet meer mochten doen tijdens het nazi-regime: waarin werden ze beperkt (naar school gaan) en wat was volstrekt verboden (met de bus gaan, naar de film gaan)?
3. Discussieer met de hele groep hoeveel activiteiten van de flipover-vellen beperkt of verboden werden voor joden en welke impact deze wetten nog meer hadden. De groep zal inzien dat bijna alle dingen die ze zelf doen, beperkt of verboden waren voor joden. Bespreek wat dat voor de joden betekende, met name voor de jongeren.

7 GEEF LES

Een vrij gewone dag

Tips voor de spelleider:

De spelleider kan de psychologische en emotionele effecten benoemen die deze wetten hadden op de joden, maar ook op de grotere niet-joodse gemeenschap. De groep zou zich bewust moeten worden van de beperkingen die het nazi-regime de joden in hun dagelijks leven oplegde – in Duitsland vanaf 1933 en in de bezette gebieden, zoals Nederland, vanaf 1940. Dit regime had ten doel alle facetten van het leven van joden in te perken. Het is belangrijk om te benadrukken dat de anti-joodse wetten van het nazi-regime niet pas in de jaren veertig gingen gelden, toen de joden vervolgd en gedeporteerd werden, maar vanaf het begin in kleine stapjes tot steeds meer isolatie en uitsluiting leidden. Het is handig om hierbij voorbeelden te gebruiken van activiteiten die ook tijdens het nazi-regime al bestonden, zoals het bezoeken van zwembaden en parken, in plaats van activiteiten als televisiekijken of computerspelletjes spelen.

Variaties:

Als de groep de anti-joodse wetten heeft uitgezocht, kun je ze de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) geven en ze vragen welke mensenrechten geschonden worden in deze wetten. Als iedere groep geantwoord heeft, kun je aan de hele groep vragen van welke minderheden de rechten tegenwoordig geschonden worden. Schrijf hun discussiepunten op.

7 GEEF LES

museumbezoek in
kleinere groepjes in
overleg met de infobalie
van het Anne Frank Huis

45 MIN

MAXIMAAL 30

0988

Bezoek aan het Anne Frank Huis

Thema:

Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd.

Doel:

- Het verdiepen van de kennis over het verhaal van de familie Frank, de Holocaust en de Tweede Wereldoorlog in Nederland;
- begrijpen hoe de oorlog het leven van joden heeft beïnvloed en in het bijzonder dat van Anne Frank en haar familie;
- de verschillende stappen identificeren die hebben geleid tot de Holocaust; nadenken over de oorzaken van de opkomst van het nazi-regime.

Omschrijving:

VOORBEREIDING

Een bezoek aan het Anne Frank Huis bestaat uit een introductie tot de geschiedenis, het museumbezoek en een nagesprek.

1. Vraag in overleg met je begeleider bij de Anne Frank Stichting een datum en tijdstip aan bij het museum. Vraag je begeleider om de procedure van het backoffice van het museum: zij reserveren een van de educatieve ruimtes voor je en een tijdvenster voor je museumbezoek.
2. Oefen het historische verhaal aan de hand van het materiaal onder Anne Frank en de geschiedenis van haar tijd ([Bron 1](#)) en in het bijzonder de Tijdlijn ([Bron 8](#)). Daarnaast kun je ook met je begeleider oefenen in het Anne Frank Huis
3. Stuur een mail met de precieze informatie over het bezoek aan het Anne Frank Huis aan de contactpersoon van je groep met daarin:

Datum:

Tijdstip:

Locatie: Ingang Groepen Prinsengracht 263

TIJDENS DE ACTIVITEIT

- Meld je bij de Infobalie van het museum om te bevestigen dat jij de groep ontvangt.
- Ontvang de groep bij de Groepeningang.
- Begeleid de groep naar de educatieve ruimte.
- Als je de groep nog niet eerder hebt gezien, stel je jezelf kort voor en doe je evt. een van de [warming-up](#) oefeningen.
- Vertel het verhaal van Anne Frank en de politieke gebeurtenissen in de periode van 1929-1945 die haar leven hebben beïnvloed.
- Sluit af met de terugkeer van Otto, de uitgave van het dagboek, de oprichting van de Anne Frank Stichting en de openstelling van de onderduikplek tot museum.

7 GEEF LES

Bezoek aan het Anne Frank Huis

- Geef aanwijzingen voor het museumbezoek: geen foto's, rustig lopen en zacht praten. Alle tassen en jassen blijven achter in de educatieve ruimte, je sluit deze af.
- Na 30-45 min haal je de groep af bij de laatste ruimte van de museumtour: de wisseltentoonstelling, vóór het museumcafé.
- Sluit af met vragen:
 - Hoe vonden jullie het museum?
 - Wat vonden jullie het meest bijzonder?
 - Hebben jullie nog vragen?
- Als het tijd is, let je erop dat de groep al haar spullen meeneemt en wijs je ze de weg naar de uitgang via de bookshop.
- Zet alle stoelen en tafels weer netjes neer, zet lichten uit, sluit de ruimte af en lever de sleutel in bij Afdeling Groepsontvangsten.

**Actuele thema's
Op het eerste gezicht****Thema:**

Vooroordelen en stereotypen.

Doel:

Bewustwording van je eigen vooroordelen en stereotypen en hoe deze je gedachten en gedrag beïnvloeden.

Materiaal:

'Op het eerste gezicht' kaartspel of pdf-bestand van de ingekorte versie 'Op het eerste gezicht' uit [Bron 17](#).

Omschrijving:

'Op het eerste gezicht' is een educatief spel over vooroordelen en stereotypen voor jongeren van 10-16 jaar, waarin zij hun eigen vooroordelen en stereotype denkbekenden ontdekken.

VOORBEREIDING

Kijk naar de omschrijving op de webpagina van [Op het eerste gezicht](#). Je kunt bij je begeleider van de Anne Frank Stichting doosjes met het 'Op het eerste gezicht' kaartspel opvragen of je print de digitale versie uit en knipt zelf de kaartjes uit. De digitale versie is een verkorte versie, met 10 i.p.v. 16 personages.

Lees de handleiding en de biografieën in de handleiding van [Bron 17](#). De personages uit het spel zijn echte personen en de korte biografieën vertellen hun eigen verhaal.

TIP voor grote groepen:

Je kunt het spel met een grote groep spelen, mits je deze verdeelt in kleinere groepjes van maximaal 6 personen. Ieder groepje speelt dan met setjes van 5-10 kaartjes. Bereid voor iedere groep stapeltjes kaarten voor: de personenkaarten (set 1 en 2) moeten overeenkomen met de eigenschappen en uitspraken (set 3 en 4). Welke uitspraak bij welk persoon hoort, kun je herkennen aan het nummertje op de achterkant van de kaart.

Oefen het spel met vrienden of je begeleider. Vraag eventueel iemand anders uit het jongerenteam om je te helpen het spel in de klas te begeleiden.

7 GEEF LES

Op het eerste gezicht

IN DE KLAS

Verdeel de groep in kleine groepjes van maximaal 6 jongeren.

Stap 1

Geef iedere groep een setje kaarten met de serieus kijkende personen erop. (set 1)

Vraag iedere groep om met elkaar in gesprek te gaan over de volgende vraag:

Stel je voor: je stapt een bus in. Op elke bank zit iemand, maar naast iedereen is ruimte om te gaan zitten. Naast wie zou jij gaan zitten?

Geef iedere groep 1 minuut. Vraag daarna aan een aantal deelnemers naast wie ze zouden gaan zitten en waarom.

Volg de handleiding voor verdere tips.

Stap 2

Je deelt de tweede set kaarten uit met daarop dezelfde personen, maar dan lachend.

Vraag iedere groep weer om dezelfde vraag binnen de groep te bespreken, en bespreek deze vervolgens weer klassikaal.

Volg de handleiding voor verdere tips.

Herhaal dit voor stappen 3 en 4.

Afsluiting

Neem de tijd voor de afsluiting. In de handleiding vind je de belangrijkste punten die je kunt benadrukken. Vraag de groep wat zij van het spel hebben geleerd en hoe zij het vonden.

Actuele thema's Free2choose-debat

Thema:

Gelijke rechten.

Doel:

Discussie over botsende grond- en mensenrechten, zoals de vrijheid van meningsuiting, godsdienstvrijheid en het recht om niet gediscrimineerd te worden.

Bewustwording van het belang van grond- en mensenrechten; discussie voeren met elkaar; luisteren en omgaan met meningsverschillen.

Materiaal:

Beamer en internetverbinding of smartboard.

Omschrijving:

De basis van de [digitale les](#) wordt gevormd door tien korte filmclips. Aan de hand van internationale voorbeelden denken jongeren na over dilemma's die ontstaan als fundamentele rechten met elkaar in botsing komen. Aan het eind van iedere filmclip wordt een vraag gesteld waarop deelnemers alleen met 'ja' of 'nee' kunnen antwoorden. Stemmen kan met de smartphone of met kaartjes.

Verdiepingsopdrachten

Bij de vijf meest gebruikte filmclips horen opdrachten waarmee jongeren zich verder verdiepen in botsende grond- en mensenrechten en de grenzen van de vrijheid. Hoe zit het met het uiten van je geloof in verschillende beroepen, zoals arts, docent of conducteur? Van welke rechten uit de Nederlandse Grondwet maak jij gebruik?

Vorbereiding en discussievormen

Hoe kan een gespreksleider bijdragen aan een zinvolle discussie? Op welke manieren kunnen 'stille' deelnemers bij het gesprek betrokken worden? Hieronder enkele suggesties om een levendige en leerzame discussie op gang te brengen.

7 GEEF LES

Bereid je als gespreksleider goed voor

Bekijk de filmclips en verdiepingsopdrachten: wat vinden jongeren interessant? Welke onderwerpen sluiten aan bij de bestaande lesstof in de methode? Waar liggen mogelijk gevoeligheden?

Start de lessen met een relatief eenvoudige discussievorm

Zoals stemkaartjes rood (nee) en groen (ja). Dit kan ook door de deelnemers te laten stemmen met hun smartphones.

Het gaat om het gesprek en de uitwisseling van meningen

Free2choose is een discussieprogramma, geen debat(wedstrijd). In de handleiding staat een uitgebreide omschrijving van de discussievormen:

- Rood en groen, stemmen moet je doen!
- Meningelij
- Lege stoel
- Binnenstebuiten
- Voor en tegen

Reageren op kwetsende en/of discriminerende opmerkingen?

Maak gebruik van de extra informatie en de tips op pagina 3 en 4 van de handleiding in de [digiles Free2choose](#).

Actuele thema's Discriminatie, stereotypen en vooroordelen Positiespel en Fair Play: waar sta jij voor?

Thema:

Discriminatie, vooroordelen.

Doel:

Het herkennen van en nadenken over vooroordelen en discriminatie in onze tijd. De deelnemers leren dat ze in iedere situatie keuzes kunnen maken, en hoe ze hun standpunten kunnen verdedigen. Als afsluiting bespreek je hoe pijnlijk zulke situaties kunnen zijn voor de betrokkenen.

Materiaal:

Flipover, markers, tape, 6 Positiespel-setjes uit [Bron 14](#) per groepje.

Omschrijving:

1. Verdeel de groep in groepjes van 5 en geef ieder groepje een setje kaarten over situaties waarin discriminatie en vooroordelen een rol spelen. (5 minuten)
2. Vraag de groepjes om iedere situatie te bespreken en het eens te worden over hoe pijnlijk en ernstig een bepaalde situatie is. Deze schaal wordt met een denkbeeldige lijn op de vloer of op de tafel weergegeven, van *beledigend/erg tot heel beledigend/heel erg*. Ze moeten hun beslissing op deze lijn aangeven. (20 minuten)
3. Deel de resultaten met de hele groep en plaats alle kaarten op één tafel of op de vloer en vraag de groep om de rijen met kaarten heen te komen staan. De bedoeling is om de verschillende rijen te vergelijken en te bespreken, en daarmee ook de vraag waarom sommige groepen dezelfde situatiekaart ergens anders hebben neergelegd.
4. Je kunt bijvoorbeeld vragen:

- Als ik de rijen kaartjes vergelijk, zie ik dat deze situatie op verschillende plekken op de lijn is neergelegd. Kunnen deze twee groepjes samen in discussie gaan waarom ze hun kaartje juist daar hebben neergelegd?

- Zijn er citaten bij die jullie beledigend vinden?

7 GEEF LES

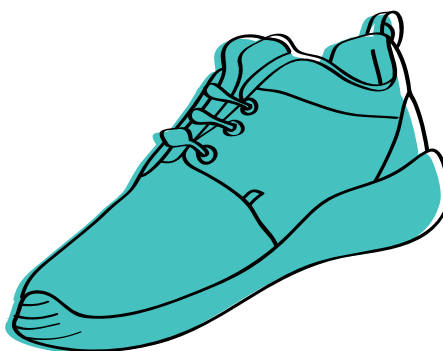
Positiespel en Fair Play: waar sta jij voor?

5. Haal de hele groep bij elkaar en vat de belangrijkste conclusies die je hebt opgevangen samen, en ook de uitkomsten van ieder groepje. Je kunt bespreken of de deelnemers met respect met elkaar gedebatteerd hebben en naar elkaar geluisterd hebben, en of er meningen en gevoelens zijn geuit over een specifieke situatie (uit hun eigen ervaring, de media, met ouders of vrienden...).
6. Lees de volgende situatie voor en vraag de deelnemers om met een scenario te komen voor de manier waarop ze dit zouden aanpakken. Ieder groepje wordt uitgenodigd om hun reactie op het bord te schrijven.

- Je staat met je vrienden in de rij voor een club. Er draait een beroemde dj en je wilt absoluut naar binnen. Dan gebeurt er iets heel vervelends: de uitsmijter weigert een van je vrienden omdat hij sneakers aanheeft. Even later zie je dat de uitsmijter twee andere jongens met sneakers binnenlaat. Het is duidelijk: je vriend wordt gediscrimineerd omdat hij moslim/donker/arm is. Wat doe je?

- Bespreek deze situatie in kleine groepjes. Wat zouden ze doen, hoe zouden ze reageren en waarom?

7. Haal de groep bij elkaar, verzamel alle antwoorden, en bespreek hoe belangrijk het is om positie te kiezen in een bepaalde situatie. Benadruk de innerlijke kracht die iedereen heeft om de juiste keuze te maken... Het is aan jou!

Actuele thema's Laat me mezelf zijn! Een oefening rondom identiteit en diversiteit

Doel:

Bewustwording van de diversiteit van en ieders identiteit.
Ter introductie op de thema's vooroordelen en discriminatie.

Thema:

Identiteit & Diversiteit.

Materiaal:

Werkblad (1 per deelnemer, geprint) en filmclip uit [Bron 13](#), beamer en internetverbinding of smartboard.

Omschrijving:

In [Bron 13](#) en [Bron 20](#) vind je de handleiding voor voor het kaartspel, de opdrachten en de films.

VOORBEREIDING

Print voor ieder deelnemer een keer het pdf document "Invulblad Identiteit" uit [Bron 13](#) en "Oefening Diversiteit" uit [Bron 20](#).
Bekijk de film (3 min).

TIJDENS DE ACTIVITEIT

Verdeel de groep in kleine groepen van 4 of 5 personen. Laat de hele groep de "Oefening Identiteit" maken en bekijk daarna de film Identiteit.

Leg foto A van de vier personages van de "Oefening Diversiteit" op de tafel, en laat elk groepje een personage kiezen. Dit kan je doen door eerst de vraag te stellen: naast wie ga je in de bus zitten als je weet dat het een lange reis wordt?

Wanneer ieder groepje een keuze heeft gemaakt, deel je werkblad 2 uit.
Vraag ze alles aan te kruisen wat bij hun personage past.

Geef vervolgens foto B van hun personage en vraag om hun antwoorden op het werkblad bij te stellen. Stel daarbij de volgende vragen:

1. Is je indruk over hem/haar veranderd door foto B? Zo ja, waarom?
2. Keuren we mensen vaak af omwille van een eerste indruk van die persoon?

Ter afsluiting kijk je de film Diversiteit. In deze films worden de vier personages voorgesteld.

7 GEEF LES

 30 MIN
GROEPSGROOTTE-ALLE 8988

Laat me mezelf zijn! Een oefening rondom identiteit en diversiteit

Toelichting op de film Diversiteit

"Diversiteit" – In deze film zie je vier personen – Kim, Michiel, Dylan en Batja. Ze stellen zichzelf voor door te vertellen over hun grootste passie(s) en praten over de groepen waartoe ze het liefste worden gerekend. Helaas zien 'anderen' – mensen die hen niet (willen) kennen – niet al hun kanten en duwen ze hen al gauw in een hokje vanwege een (uiterlijk) aspect van hun identiteit. Ze krijgen ook te maken met vooroordelen over de groep waartoe ze worden gerekend.

Afsluiting: feedback & antwoorden

Afsluitende feedback

Doel:

Om de workshop af te sluiten en om feedback en indrukken te krijgen van de groep.

Materiaal:

Geen.

Omschrijving:

Strategie 1: Wat blijft me bij?

- Nodig de groep uit in een kring te gaan zitten en vraag ze om de beurt om in één woord te zeggen wat ze bij zal blijven na de workshop: wat blijft je hiervan bij? Wat heb je geleerd? Ze mogen ook hun indrukken geven en iedereen kan z'n opmerkingen delen, ook de spelleider (als laatste).
- Nu heeft de spelleider de gelegenheid om samen te vatten wat de deelnemers geleerd hebben van de ervaring en over elkaar, en ook wat ze van de workshop geleerd hebben (bijvoorbeeld 'we leerden eerst over de geschiedenis van de Holocaust van een meisje dat een dagboek bijhield, en vandaaruit kwamen we te praten over discriminatie in deze tijd. Jullie, als groep, hebben een belangrijke rol in het verspreiden van de boodschap van Anne Frank').

Strategie 2: Trek een lijn

Je kunt deze strategie gebruiken om de workshop te laten beoordelen.

- Vraag de deelnemers een horizontale lijn te trekken op een flipover. Hoe hoger de lijn, hoe beter de workshop.
- Vraag alle deelnemers hun eigen lijn te trekken. Zo kun je op een snelle manier de dag en de stemming van de deelnemers over jouw activiteiten peilen.

7 GEEF LES

 10 MIN
MAXIMAAL 25

Afsluiting: feedback & antwoorden Tijd voor antwoorden!

Doel:

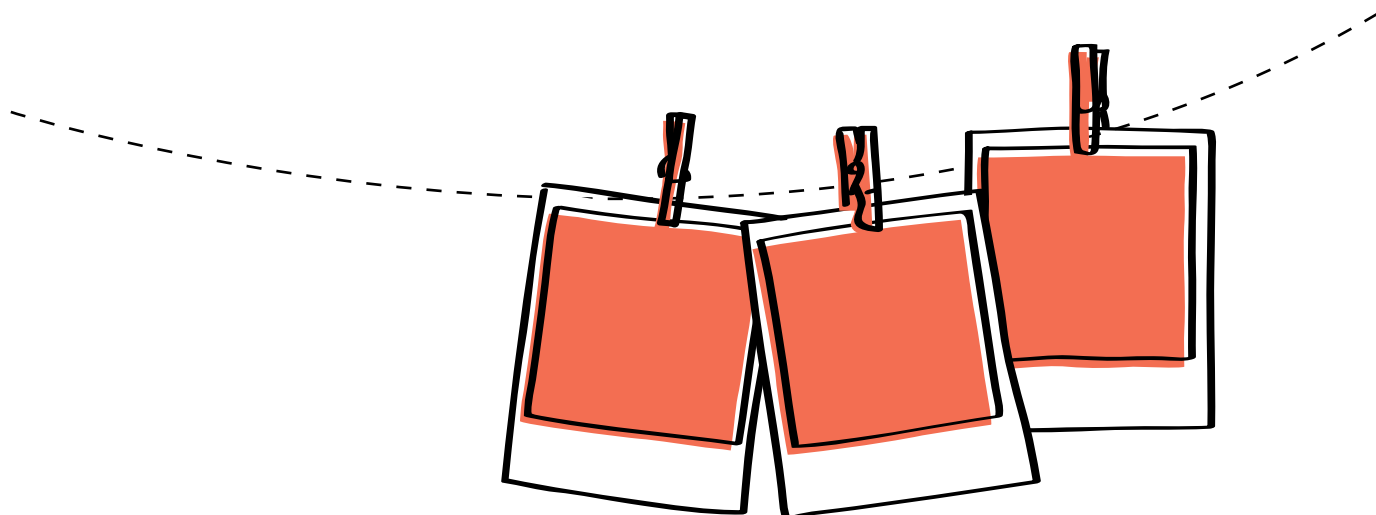
Om de groep samen te brengen en ze te vragen hun ervaringen met hun leeftijdsgenoten overal ter wereld te delen.

Materiaal:

Geen.

Omschrijving:

- Voordat je de workshop afsluit, kun je de groep vragen om een groepsfoto te nemen en een poster te maken met als titel 'Voor ons betekent Anne Frank...!'
- Als jullie de foto hebben genomen en de poster hebben afgemaakt, kan je ze delen op de Facebook-pagina van je jongerenteam. En stuur de foto dan ook door naar young@annefrank.nl, zodat deze via de social media-kanalen van de Anne Frank Stichting gedeeld kan worden.
- De bedoeling is om een online banner te maken met de jongeren-activiteiten van het Anne Frank Youth Network overal ter wereld! Help ons een unieke banner te maken!

8 GEEF FEEDBACK

a Evalueer je educatieve activiteit en breng verslag uit

In de laatste fase van je project kijk je terug op wat je gedaan hebt. Neem de tijd om je project te evalueren en ervan te leren.

De eerste evaluatie is voor jezelf, om na te denken over wat je bereikt hebt en wat je ervan kunt leren. Dit is persoonlijk en dit hoeft je niet te delen, maar je inzichten van evaluatie 1 kun je gebruiken voor evaluatie 2.

In de tweede evaluatie overdenk je wat je met deze activiteit bereikt hebt.

Evaluatie 1 (privé)

Evalueer je reis

Kijk terug op je actieplan en de doelen en resultaten die je wilde bereiken. Zijn je verwachtingen uitgekomen? Waren er veranderingen? Wat heb je bereikt?

.....

.....

.....

8 GEEF FEEDBACK

a **Evalueer je educatieve activiteit en breng verslag uit**

Wat is het belangrijkste dat je van dit project geleerd hebt?

.....

.....

.....

Wat waren de grootste uitdagingen? En hoe ben je daar mee omgegaan?

.....

.....

Wat zou je de volgende keer anders aanpakken? Zou je andere activiteiten kiezen?

.....

.....

.....

**Maak de volgende zin af:
Nu ik het actieplan heb uitgevoerd,
weet ik dat ik in staat ben om...**

.....

.....

.....

8 GEEF FEEDBACK

a Evalueer je educatieve activiteit en breng verslag uit

International Youth Conference 2014

Verslag uitbrengen aan het netwerk

We willen je vragen om dit formulier in te vullen en toe te sturen aan de coördinator van het Anne Frank Huis Jongerenteam en het te mailen aan young@annefrank.nl

Je verslag moet 1 à 2 pagina's lang zijn en de volgende informatie bevatten:

- Titel van het project
- Als je partners/een groep had waarmee je samenwerkte:
namen van de andere organisatoren/trainers
- Een korte beschrijving van het project
- Waar de activiteit plaatsvond (locatie, stad en land)
- Datum van de activiteit/activiteiten
- Aantal deelnemers
- Jouw evaluatie:
 - hoe ging de activiteit?
 - hoe reageerden de deelnemers?
 - welke onderwerpen werden er besproken?
 - de belangrijkste opmerkingen, etc.
 - kan je een of meerdere **anekdotes/citaten** van de deelnemers en/of uit de discussies delen?
 - Maak de volgende zin af en zet deze in je verslag:
Nu ik het actieplan heb uitgevoerd, weet ik dat ik in staat ben om...
- 2-3 foto's
- Als je een evaluatie hebt gedaan met de deelnemers, zeg dan iets over wat ze ervan vonden.

facebook.

You Tube

8 GEEF FEEDBACK

b Professioneel gedrag en ethische verantwoordelijkheid

Je hebt straks vast veel lol met het voorbereiden van de workshop met je team en natuurlijk maken jullie daarbij leuke foto's. Je gaat veel nieuws leren en dat wil je met je vrienden en volgers delen – en dat moet je ook zeker doen!

Maar omdat we een internationale organisatie zijn die altijd in de belangstelling staat, kan je erop rekenen dat alles wat je doet en alles wat je post over Anne Frank bij ons terugkomt, dus zorg dat het positief is!

Om je hierbij te helpen, hebben we een gedragscode ontwikkeld waarin alle informatie staat die je nodig hebt over vrijwilligerswerk bij het Anne Frank Huis Jongerenteam.

De gedragscode van de Anne Frank Stichting - in het kort

De Anne Frank Stichting (hierna 'AFS') is een onafhankelijke organisatie die de zorg heeft voor het Achterhuis, waar Anne Frank tijdens de Tweede Wereldoorlog ondergedoken zat en haar dagboek schreef. De AFS brengt haar levensverhaal onder de aandacht van mensen overal ter wereld om ze te stimuleren na te denken over de gevaren van antisemitisme, racisme en discriminatie, en over het belang van vrijheid, gelijke rechten en democratie. Dit is onze missie en hierin klinken de reputatie, de waarden en de geest van de AFS door.

De AFS is op verschillende social media actief met ons eigen officiële platform: The AFH Facebook, AFH YouTube, AFH Twitter, AFH Instagram.

Als lid van het Anne Frank Youth Network ben je een vertegenwoordiger van de organisatie en verantwoordelijk voor onze reputatie. Ons basisprincipe is: handel altijd in overeenstemming met de geest en de waarden van de organisatie.

Als lid van het Anne Frank Youth Network verwachten we dat je je professioneel gedraagt. Denk daarbij aan:

- **Transparantie:** Gebruik je echte naam, laat weten dat je vrijwilliger bent bij de Anne Frank Stichting, en wees duidelijk over de rol die je daar vervult.
- **Respecteer** en bescherm de mensen en de wereld om je heen. Geen discriminatie, geen scheldpartijen.
- Ga **zorgvuldig** om met de Anne Frank Stichting en met jezelf: zorg dat deze transparantie de geest en de waarden van de Anne Frank Stichting niet kan schaden.
- Gebruik je **gezond verstand:** neem deel aan sociale gesprekken, maar blijf kalm en breng de Anne Frank Stichting op de hoogte als er toch iets fout gaat.

Lees meer tips
in de volledige
gedragscode van
de Anne Frank
Stichting, Bron 5

9 Woordenlijst

ANTISEMITISME

Vooroordelen of haat tegen joden. De Holocaust is het meest extreme voorbeeld van antisemitisme uit de geschiedenis.

AUSCHWITZ-BIRKENAU

Een concentratie- en vernietigingskamp in de buurt van Oświęcim in het door nazi-Duitsland bezette Polen. Meer dan 1,1 miljoen mensen kwamen in Auschwitz-Birkenau om het leven, onder wie ongeveer 1 miljoen joden, 75.000 Polen, 21.000 Sinti en Roma, en 15.000 Russische krijgsgevangenen.

BERGEN-BELSEN

Een concentratiekamp in het noordwesten van Duitsland, in 1940 opgezet en oorspronkelijk bedoeld voor krijgsgevangenen. Tienduizenden joodse gevangenen werden eind 1944/begin 1945 uit Auschwitz geëvacueerd naar kampen als Bergen-Belsen, en dat leidde tot rampzalige overbevolking, hongersnood en een tyfusepidemie.

CONCENTRATIEKAMP

Een gevangenenkamp waarin de bewoners vaak gedwongen werden dwangarbeid te verrichten. Enkele bekende nazi-concentratiekampen zijn Dachau, Sachsenhausen, Buchenwald en Mauthausen. De meeste gevangenen waren politieke tegenstanders van de nazi's of zogeheten 'asocialen' (zoals homoseksuele mannen, bedelaars en veelplegers).

D-DAY

Op 6 juni 1944 landden geallieerde troepen op de stranden van Normandië om de bezette landen van Europa te bevrijden. Die dag wordt Decision-day, D-day, genoemd.

DISCRIMINATIE

Discriminatie is onterechte, ongelijke behandeling. Het is bij wet verboden om te discrimineren. De gronden waarop je geen onderscheid mag maken staan in de wet: godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid en burgerlijke staat.

DOORGANGSKAMP

Kamp waarin joden zaten voordat ze werden gedeporteerd naar vernietigingskampen. Voorbeelden zijn Drancy (Frankrijk), Mechelen (België) en Westerbork (Nederland).

EERSTE WERELDOORLOG

De Eerste Wereldoorlog was een wereldoorlog die zich voornamelijk afspeelde in Europa en die begon op 28 juli 1914 en duurde tot 11 november 1918.

9 Woordenlijst

EINSATZGRUPPEN

Mobiele SS-doodseskaders die bestonden uit leden van de Gestapo en andere politie-eenheden. Ze hadden de speciale taak om politieke tegenstanders en 'minderwaardige' rassen, zoals joden, Polen, Roma en Sinti, in heel Europa op te sporen, te vervolgen en te vermoorden.

GETTO

Een deel van een stad waar de joden gedwongen werden te wonen. Veel getto's waren ommuurd en konden niet verlaten worden. Getto's werden gekenmerkt door overbevolking, honger, ziekte en uitbuiting.

HITLERJUGEND

De Hitlerjugend was de nationaalsocialistische jeugdbeweging in Duitsland. De meisjesorganisatie Bund Deutscher Mädel was onderdeel van de Hitlerjugend.

'JODENSTER'

Een herkenningsteken, meestal een Davidster (Magen David in het Hebreeuws), dat de joden in Duitsland en in de meeste bezette landen moesten dragen; dit begon in 1939 in het bezette Polen.

KOLONNE HENNEICKE

De kolonne Henneicke was een groep Nederlandse nazi-collaborateurs die actief waren als premiejagers in de periode tussen maart en oktober 1943. De groep bestond uit ruim vijftig Nederlanders die tegen betaling jacht maakten op joodse onderduikers. De groep stond onder leiding van Wim Henneicke. In het halve jaar dat de organisatie bestond, was deze verantwoordelijk voor de deportatie van acht- tot negenduizend personen.

'KRISTALLNACHT' (NOVEMBER POGROM)

Een anti-joodse pogrom die plaatsvond in de nacht van 9 op 10 november 1938 en die georganiseerd was door de nazi's. Meer dan 20.000 joden werden gearresteerd en gedeporteerd naar de concentratiekampen. Door heel Duitsland werden synagogen in brand gestoken, en talloze joodse winkels en huizen werden geplunderd en vernield.

MEIN KAMPF

Duits voor 'Mijn Strijd', de titel van het boek dat Hitler in 1925 publiceerde. In dit boek zet hij zijn politieke ideeën uiteen.

NSB

Afkorting van de Nationaal Socialistische Beweging. Een Nederlandse beweging die in 1931 werd opgericht door Anton Mussert en die ongeveer dezelfde idealen had als de nazi's.

9 Woordenlijst

NSDAP

Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP), ook de nazi-partij genoemd.

PROCES VAN NEURENBERG

Tijdens het Proces van Neurenberg (20 november 1945 tot 1 oktober 1946) werden 24 kopstukken van het nazi-regime berecht. In oktober 1946 werd een aantal van de veroordeelden ter dood gebracht. Ook de NSDAP, de SS, de SA, de Duitse legerleiding, SD, Gestapo en andere nazi-organisaties stonden terecht. Ze werden tot misdadige organisaties verklaard en opgeheven.

RASSENWETTEN VAN NEURENBERG

Anti-joodse wetten die in september 1935 werden aangenomen tijdens een congres van de nazi-partij in Neurenberg. Door de invoering van deze wetten werd de joden hun Duitse staatsburgerschap en de bijbehorende burgerrechten ontnomen, werd het joden en niet-joden verboden te trouwen of seksuele relaties te hebben, en werd vastgelegd wie joods was en wie niet, met een rangorde van categorieën voor Duitsers met een gemengd voorgeslacht.

RAZZIA

Klopjacht waarbij een straat of wijk werd afgesloten, huizen werden doorzocht en mensen werden opgepakt en afgevoerd.

SA (STURMABTEILUNG)

De SA werd opgericht in 1921 en bestond uit leden van de NSDAP die zich vrijwillig hadden georganiseerd in militaire eenheden.

SOVJET-UNIE

De Sovjet-Unie (officiële naam: Unie van Socialistische Sovjetrepublieken, USSR) werd in 1922 na de Russische revolutie opgericht en bestond uit vijftien republieken. In 1991 viel de Sovjet-Unie uiteen.

SYNAGOGE

Een synagoge is een zaal of gebouw waar joden bij elkaar komen om te bidden, feest te vieren en de joodse godsdienstige boeken te bestuderen.

SS (SCHUTZSTAFFEL)

Organisatie van de NSDAP die oorspronkelijk was opgezet als Hitlers lijfwacht. De SS was medeverantwoordelijk voor de doodseskaders die politieke tegenstanders en 'raciale' minderheden vermoordden. Ze waren verantwoordelijk voor de systematische uitroeiing van miljoenen mensen in de vernietigingskampen.

9 Woordenlijst

STEREOTYPEN

Stereotypen zijn generalisaties. Het zijn algemene ideeën en beelden over kenmerken, eigenschappen en gedragingen van mensen en groepen, die wij als min of meer parate kennis in ons achterhoofd hebben opgeslagen.

VERNIETINGSKAMP

Een nazi-kamp dat speciaal was ingericht voor de massamoord op joden, vooral met gifgas. In 1941-42 werden er in bezet Polen vier kampen gebouwd die speciaal bedoeld waren voor de moord op joden: Belzec, Chełmno, Sobibór en Treblinka. Het al bestaande kamp Auschwitz-Birkenau werd in de lente van 1942 ook ingericht als vernietigingskamp.

VOORoorDEEL

Vooringenomen mening over een groep of iemand uit die groep. Een vooroordeel is meestal emotioneel geladen, meestal negatief, soms positief.

VREDESVERDRAG VAN VERSAILLE

De Vrede van Versailles (1919, ook wel het Vredesverdrag van Versailles) was een verdrag tussen Duitsland en de Geallieerden waarmee de Eerste Wereldoorlog formeel werd beëindigd. Volgens het verdrag was Duitsland het meest verantwoordelijk voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Als straf verloor Duitsland een deel van z'n gebieden en moest het een grote som geld betalen aan de landen die het meest te lijden hadden gehad van de oorlog.

WANNSEECONFERENTIE

Bijeenkomst van belangrijke nazileiders en functionarissen op 20 januari 1942 in een villa net buiten Berlijn om de 'Endlösung' te bespreken. De bijeenkomst had ten doel om de moord op alle Europese joden te bespreken en afspraken te maken over de uitvoering, de logistiek en de benodigdheden.

'ZIGEUNERS' (ROMA EN SINTI)

Algemeen gebruikt woord met een ongunstige bijklank voor de Roma-volkeren, die kunnen worden onderverdeeld in de Roma en de Sinti. De nazi's beschouwden deze 'zigeuners' als een minderwaardig ras en als een bedreiging van de 'Arische' samenleving. Honderdduizenden Roma en Sinti werden door de nazi's vermoord

10 Colofon en Fotoverantwoording

Tekst en productie:
Mariela Chyrikins
Valerie Deckers
Joséphine de Man
Sanne Verstraete

Redactie:
Barry van Driel
Fanni Hedi
Dorottya Kulcsar
Sarah Louise Williamson

Vormgeving:
Joost Overbeek, Overburen
Ayla Maagdenberg, Overburen

Vertaling en correctie:
Henriette Schoemaker,
Schoemaker Vertalingen, Gouda

Met dank aan:
Piet van Ledden
Jannie van der Molen
Aaron Peterer (Anne Frank Verein, Oostenrijk)
Lies Schippers
Hector Shalom (Centro Ana Frank, Argentinië)
Luibov Shynder
Flora Suen, Patrick Siegele (Anne Frank Zen-
trum, Duitsland)
Jaap Tanja
Cihan Tekeli
Magdalena Vieyra

Contact:
young@annefrank.nl

Fotoverantwoording:
akg-images, Berlijn
akg-images/Walter Ballhause, Berlijn
Arnold Newman Archive, New York
Aviodrome Luchtfotografie, Lelystad
Beeldbank WO2 – NIOD, Amsterdam Bettman/CORBIS
Bundesarchiv R165 Bild-244-64
Bundesarchiv/Bild 102-15783/Georg Pahl
Bundesarchiv/Bild 183-L23001/Fotograf Jäger
Bundesarchiv Preussischer Kulturbesitz/Helmut Schaefer, Berlijn
Bundesarchiv Preussischer Kulturbesitz /Karl H. Paulmann, Berlijn
CA Donald I. Grant / Canada. Dept. of National Defence / Library and Archives Canada / PA-136176
Erven J. Wijnne
Fotocollectie Anne Frank Stichting, Amsterdam
Fotocollectie Anne Frank Stichting/Allard Bovenberg, Amsterdam
Fotocollectie Anne Frank Stichting/Frédéric Ruys en Chantal van Wessel, Amsterdam
Galerie Bilderwelt , Reinhard Schultz, Berlijn
Gedenkstätte Haus der Wannseekonferenz
Gemeente Archief, Rotterdam
Günther Schwickert
Historisch Museum Frankfurt am Main
Imperial War Museum (BU 3736), Londen
Imperial War Museum (B 5103), Londen
iStock. by Getty Images
Maria Austria Instituut, Amsterdam
Merlijn Doomernik, Amsterdam
National Archives and Records Administration, College Park
Nederlands Rode Kruis, Den Haag
New York Times, New York
Spaarnestad Fotoarchief, Haarlem
Stadsarchief Gemeente Amsterdam
Shutterstock.com, New York
Ullstein Bild, Berlijn
United States Government/Wikimedia Commons CCBY-SA 3.0
USHMM, Washington
Verein für Heimatgeschichte Ober-Ramstadt
Yad Vashem/Auschwitz Album, Jeruzalem
Zigarettenbideralbum "Deutschland Erwacht"
Zigarettenbideralbum "Das Neue Reich"

Er bevinden zich foto's in deze Toolkit waarvan de oorsprong niet is achterhaald.
Wie een eigen foto aantreft, kan zich met de Anne Frank Stichting in verbinding stellen.

anne frank stichting

© Anne Frank Stichting, Amsterdam, 2017

© Anne Frank Fonds, Bazel, voor alle teksten van Anne Frank

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze Toolkit mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Anne Frank Stichting. Voor het overnemen van een of meer gedeelten uit deze tentoonstelling in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken dient men zich tot de Anne Frank Stichting te wenden.